

R A P

O R T

2 0

2 4


ZACHĘTA

R A P
O R T
2 0
2 4

The logo of Zachęta, featuring a stylized roofline above the word "ZACHĘTA" in a serif font, with a horizontal line underneath.



Raport 2024

Wstęp ten otwiera raport z działalności Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki w roku 2024. Był to czas istotnych zmian: po odwołaniu Janusza Janowskiego ze stanowiska dyrektora w grudniu 2023 roku instytucją przez 12 miesięcy kierowała jako p.o. dyrektor Justyna Szyłman (związana z Zachętą w latach 2011–2017).

Rok 2024 był okresem przejściowym i czasem redefinicji roli Zachęty jako instytucji publicznej działającej w dynamicznie zmieniającym się kontekście kulturowym i politycznym. Wraz z nowym kierownictwem galeria zmieniła charakter programowy — otworzyła się na wielogłos, młode osoby artystyczne i kuratorskie oraz włączającą edukację i projekty społeczno-artystyczne. Rozpoczęto proces przeglądu dotychczasowych praktyk wystawienniczych i strukturalnych oraz wprowadzono nowe sposoby myślenia o dostępności, różnorodności i odpowiedzialności instytucji kultury.

W roku 2024 zrealizowanych zostało 17 wystaw, w tym 10 indywidualnych, 8 projektów i 492 wydarzenia edukacyjne, 55 wydarzeń publicznych, wydanych zostało 17 publikacji towarzyszących wystawom, a do kolekcji Zachęty pozyskano 43 prace. Galeria przyjęła ponad 160 tysięcy zwiedzających i odnotowała 170-procentowy wzrost obecności w mediach społecznościowych.

Raport prezentuje aktywność Zachęty w minionym roku — zarówno projekty wystawiennicze i edukacyjne, jak i pracę wszystkich zespołów — z perspektywy zmian instytucjonalnych, które określą kierunek rozwoju galerii w kolejnych latach.

Agnieszka Pindera
dyrektorka Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki

Spis treści

Struktura galerii

Dyrekcja, pracownicy i współpracownicy	6
--	---

Wystawy	9
---------	---

Działalność

Dział zbiorów i inwentarzy	67
Dział dokumentacji i biblioteka	72
Dział edukacji	75
Dział dostępności	79
Dział wydawnictw	82
Dział komunikacji	84
Księgarnia Artystyczna	85
Dział administracji	87

Frekwencja	89
------------	----

Przychody	90
-----------	----

Partnerzy i sponsorzy	91
-----------------------	----

Struktura galerii

Dyrekcja, pracownicy i współpracownicy

P.O. DYREKTOR

Justyna Szyłman

ZASTĘPCA DYREKTORA

Jacek Kudelski (do marca 2024)

SEKRETARIAT

Ewelina Wojciechowska – kierowniczką sekretariatu, Magdalena Motyl, Ewa Pirek (archiwum)

ZESPÓŁ KURATORÓW

Maria Brewińska, Michał Jachuła, Magda Kardasz, Katarzyna Kołodziej-Podsiadło, Joanna Kordjak, Jessica Łukawska, Jolanta Rycerska

DZIAŁ ZBIORÓW I INWENTARZY

Joanna Egit-Pużyńska – kierowniczką działu, Julia Leopold, Ewa Skolimowska, Michalina Sobierajska, Monika Sodolska, Aleksandra Szwed

DZIAŁ EDUKACJI

Elżbieta Dmochowska – kierowniczką działu (do lutego 2024), Monika Weychert – kierowniczką działu, Daria Kubilis (do kwietnia 2024), Amina Olszewska, Zbyszek Szymańczyk (do czerwca 2024), Adam Wilk, Jędrzej Zakrzewski

DZIAŁ KOMUNIKACJI

Michał Grocki – kierownik działu (do lutego 2024), Zofia Koźniewska – kierowniczką działu, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz, Barbara Skłodowska (do marca 2024), Alicja Sznajder, Justyna Wydra (rzeczniczka prasowa)

DZIAŁ WYDAWNICTW

Dorota Karaszewska – kierowniczką działu, Piotr Antonów, Małgorzata Jurkiewicz, Krzysztof Łukawski, Jolanta Pierńkos

DZIAŁ DOKUMENTACJI I BIBLIOTEKA

Piotr Szostak – kierownik działu (do stycznia 2024), Karolina Vyšata – kierowniczką działu, Adrianna Artowicz, Natalia Gawryś, Marta Korzekwa (biblioteka), Lena Król, Marcin Libelt (do czerwca 2024), Małgorzata Mach (zastępczyni kierowniczką działu, biblioteka), Halyna Matviyenko (do marca 2024), Zuzanna Sękowska

KSIĘGARNIA ARTYSTYCZNA

Patrycja Kubiak – kierowniczką działu, Małgorzata Jakubczak, Filip Peringer

DZIAŁ FINANSOWO-KSIĘGOWY

Iwona Staszewska – główna księgowa, Katarzyna Biała, Patrycja Dąbrowska, Anna Gudowska, Katarzyna Pałyska

DZIAŁ KADROWO-PŁACOWY

Agnieszka Kossakowska, Agnieszka Milczarczyk, Barbara Sawicka

DZIAŁ PRODUKCJI WYSTAW

Anna Muszyńska – kierowniczką działu, Karolina Jezierska-Pomorska, Dominika Kaszewska

GRUPA MONTAŻOWA I STOLARNIA

Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki

DZIAŁ ADMINISTRACJI I INWESTYCJI

Artur Wojno – kierownik działu, Roman Barański – zastępca kierownika działu, Jarosław Fik, Michał Lemańczyk, Arkadiusz Szczodry

BIURO BIENNALE

Michał Kubiak – kierownik, Anna Kowalska

DZIAŁ DOSTĘPNOŚCI

Emilia Rudzka

DZIAŁ PRAWNY

Katarzyna Kubiak

ZAMÓWIENIA PUBLICZNE

Gabriela Jaroszevska, Zbigniew Kapica

BIURO DS. PROGRAMU MKIDN SZTUKI WIZUALNE

Aleksandra Arcimowicz, Lilianna Krause

INSPEKTOR OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH (IODO)

Paweł Mościcki

DZIAŁ IT

Rafał Turlejski – kierownik działu, Krzysztof Boguszewski, Jakub Wdowicki

MIEJSCE PROJEKTÓW ZACHĘTY

Magda Kardasz – kuratorka MPZ, Pola Gadowska

STALI WSPÓŁPRACOWNICY

DZIAŁ ZBIORÓW I INWENTARZY

Małgorzata Chmiel

DZIAŁ EDUKACJI

Barbara Dąbrowska, Dominika Gęba, İlsu Kaya, Maria Kosińska, Yulia Kryvykh, Daria Kubilis, Alicja Lesiów, Izabela Niepokój, Anna Owsiany, Dominika Poznański, Martyna Szwakopf, Nadia Wierzbicka, Dominika Wiśniowska

DZIAŁ PRODUKCJI WYSTAW

Paweł Ostromecki

DZIAŁ DOSTĘPNOŚCI

Paulina Celińska – koordynatorka działu, Pamela Bożek, Jagoda Cerkiewnik, Kinga Chmielewska, Alicja Famulska, Julia Jakubowska, Tomasz Jurewicz, Rafał Król, Marcin Matuszewski, Anna Palacz, Natalia Siuchta, Emilia Szuchniewicz, Weronika Szymańska-Gątarek

INFORMATORZY

Kuba Bober, Marcelina Cychol, Ewa Dargiewicz, Kamil Dłuski, Adam Gazecki, Kuba Godek, Jakub Grochala, Pola Grudziecka, Zuzanna Kasprzak, Agata Krawczyk, Katarzyna Kubiak, Zuzanna Łaba, Helena Majak, Emilia Marczak, Kacper Miniak, Klaudia Nowak, Emilia Luty, Iga Pawlikowska, Wojciech Pietrucha, Tomasz Radziwiński, Mateusz Rusak, Justyna Sprycha, Agata Tomaszewska, Łukasz Zaliwski, Milena Zbińkowska

Wystawy

otwarte w 2023

29.09.2023–7.01.2024	Marta Zgierska. Ze wszystkich stron [MPZ]	10
17.11.2023–25.02.2024	Pejzaż malarstwa polskiego	12
17.11.2023–4.02.2024	Jerzy Nowosielski	14

otwarte w 2024

19.01–7.04.2024	Mikołaj Kowalski, Małgorzata Pawlak. Nic tu nie ma [MPZ]	17
23.02–19.05.2024	Henryk Lula. Ceramika. Sztuka materii	19
1.03–01.09.2024	Natalia Romik. Kryjówki. Architektura przetrwania [Jüdisches Museum Frankfurt]	22
8.03–26.05.2024	Krzysztof Klimek. Teraz wolę widoki	25
16.03–26.05.2024	Z popiołów	27
16.03–26.05.2024	Zza gór się słońce wznosi blade	30
17.03–26.05.2024	Datament	32
28.03.2024	Katarzyna Krakowiak-Bałka. Czyszczenie Zachęty	35
20.04–24.11.2024	Powtarzajcie za mną II [60. Międzynarodowa Wystawa Sztuki w Wenecji]	37
20.04–7.07.2024	Paulina Mirowska. Trofia [MPZ]	40
8.06–15.09.2024	Łzy szczęścia	42
18.07–13.10.2024	Waza na wodę. Hydrobotanika na placu Małachowskiego	46
19.07–6.10.2024	Anna Rendecka. Zanikanie [MPZ]	48
2.09–3.11.2024	Gorący świat. Wystawa malarstwa z kolekcji Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki [Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego we Wrocławiu]	50
7.09–3.11.2024	Prinz Gholam	52
12.10.2024–12.01.2025	Paradzanow. Chcę minąć swój cień	55
19.10.2024–2.02.2025	Historie potencjalne	59
25.10.2024–5.01.2025	Małgorzata Niedzielko. Puste miejsce po radości [MPZ]	62
16.11.2024–25.01.2025	Tomáš Rafa. Obywatele	64

29.09.2023–7.01.2024

Marta Zgierska. Ze wszystkich stron [MPZ]

kuratorka: Magda Kardasz

współpraca: Pola Gadowska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

Marta Zgierska jest fotografką, która wypracowała wyrazisty styl łączący przeciwieństwa. Tworzy chłodne, estetyczne i wyrafinowane formalnie kompozycje, w których wizerunki wyabstrahowanych przedmiotów lub własnego ciała niosą emocjonalne przesłanie i metaforycznie obrazują egzystencjalne przemyślenia. Artystka ma szerokie wykształcenie humanistyczne, co czyni ją precyzyjną komentatorką własnej twórczości. „W moich fotografiach wciąż powraca pytanie o status kobiety – jako podmiotu i przedmiotu przedstawienia, a także o kondycję współczesnego człowieka w ogóle. W swojej praktyce artystycznej poruszam tematykę traumy,



fot. Anna Zagrodzka/archiwum Zachęty

doświadczeń granicznych i związanych z nimi napięć. Nadają tym wątkom osobisty rys, często stawiając siebie w roli obiektu performatywnych działań. Pracuję z własnym ciałem, obiektami i przestrzenią”.

Na wystawie w Miejscu Projektów Zachęty pokazany został wybór fotografii z głównych cykli artystki, które połączyła koncentracja na traumach odbitych w ciele, wątek jego kruchości (w tym złudny przymus cielesnej doskonałości), a także poczucie niepewności i zagrożenia wywołane przez współczesne niespokojne czasy. Prace zostały zestawione tak, by dialogowały ze sobą, co zwraca uwagę na ciągłość pewnych wątków w twórczości artystki.

Debiutancki cykl *Post* (2016) to mocny fotograficzny zapis stanów lękowych. W tle pobrzmiewa trauma związana z wypadkiem samochodowym, któremu uległa artystka. Oprócz wybranych z tego cyklu fotografii na wystawie znalazł się też obiekt – zapisana odręcznie kartka, ocena, jaką Marcie, sumiennej i wzorowej uczennicy, wystawiła nauczycielka ze szkoły podstawowej. Ocena ta stała się dla artystki swoistym pryzmatem, przez który przygląda się własnym lękom, a także różnicom między własną pamięcią a pamięcią innych. Fotografie te zestawione zostały z najnowszymi pracami, w których pojawiają się obrazy formowanych przez ogrodników drzew czy połączenia krzewów z opresyjnymi, metalowymi elementami. Na wystawie znalazły się także wybrane zdjęcia z serii *Figura wotywna* – poddające krytycznej analizie narzucany kobietom przymus „bycia piękną”.

Tytuł *Ze wszystkich stron* odnosił się do wszystkich cykli, łączył je i spajał wystawę. Prace Marty Zgierskiej emanują napięciem, lękiem, przeczuciem zagrożenia (na poziomie globalnym i egzystencjalnym), zmęczeniem wywołanym nadmiarem bodźców i informacji, prowadzącym aż do przyjęcia postawy wycofania. Wycofanie to staje się dla artystki rodzajem strategii wewnętrznego oporu przed osaczającą (ją/nas) ze wszystkich stron opresją. Strategią na przetrwanie między siłą a słabością/kruchością.



Marta Zgierska. Ze wszystkich stron / From All Angles

FOLDER

tekst: Magda Kardasz

według projektu graficznego Jakuba Jezierskiego

redakcja: Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz

wersja językowa polsko-angielska

17.11.2023–25.02.2024

Pejzaż malarstwa polskiego

kurator: Janusz S. Janowski

asystent kuratora: Magdalena Motyl

projekt ekspozycji: Lotne Studio (Barbara Sługocka, Julia Wróblewska)

produkcja: Zuzanna Andruszko, Karolina Jezierska-Pomorska, Anna Muszyńska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Jan Helda, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki, Piotr Wierzejski, Studio Projektowe Pracownia Jędrzej Iwanicki

komunikacja wystawy: Michał Grocki, Barbara Skłodowska, Zofia Koźniewska, Alicja Malicka, Justyna Wydra

opieka konserwatorska: Croaton

program towarzyszący wystawie: Elżbieta Dmochowska

Na wystawie zaprezentowano ponad 200 dzieł autorstwa 140 malarzy, należących do wszystkich aktualnych nurtów — od realizmu i figuracji, po abstrakcyjną sztukę bezprzedmiotową i obiekty. Obok siebie zawisły dzieła klasyków współczesności, malarzy średniego pokolenia oraz młodych twórców i debiutantów. Autorzy biorący udział w tym projekcie reprezentowali wszystkie najważniejsze w naszym kraju artystyczne uczelnie, ośrodki sztuki oraz środowiska kulturalne. Po prawie dwóch dekadach od pamiętnej wystawy *Malarstwo polskie XXI wieku* Zachęta zaprosiła do obejrzenia ekspozycji, która ponawiała pytanie o rangę, miejsce w kulturze i przyszłość tej dziedziny sztuk plastycznych.

Współcześni artyści poszukują form wyrazu, które najpełniej urzeczywistnią ich indywidualną wizję świata, emocje, idee i duchowość. W swoich działaniach wykorzystują szeroki wachlarz nowoczesnych mediów i twórczych strategii. Uważny obserwator aktualnych zjawisk z obszaru sztuk plastycznych nie może przejść obojętnie obok faktu, że to właśnie malarstwo sztalugowe cieszy się wciąż największą popularnością. Wystawa miała na celu dokumentowanie aktualnego obrazu malarstwa i sygnalizowanie kierunku zmian, przy równoczesnym ukazaniu różnorodności form artystycznej ekspresji. Potwierdziła, że tak dobrze znana i ugruntowana w europejskiej tradycji dziedzina sztuki jest żywym i wciąż odkrywanym na nowo obszarem artystycznych eksperymentów.



fot. Piotr Antonów/archiwum Zachęty



fot. Tytus Szabelski-Różniak/archiwum Zachęty

17.11.2023–4.02.2024

Jerzy Nowosielski

kuratorzy: Anna Budzałek, Janusz S. Janowski

produkcja: Michał Kubiak, Michał Jachuła

współpraca: Zuzanna Andruszko

projekt ekspozycji: Lotne Studio (Barbara Sługocka, Julia Wróblewska)

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

opieka konserwatorska: Michalina Sobierajska

kommunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz

program towarzyszący wystawie: Elżbieta Dmochowska, Jędrzej Zakrzewski

prace z kolekcji: Wojciecha Fibaka, Wojciecha Grzybały, Tomasza Michalskiego, Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Narodowego w Poznaniu, Muzeum Narodowego w Szczecinie, Muzeum Narodowego w Warszawie, STARAK Collection, Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki, ZASP Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru, Filmu, Radia i Telewizji, Oddział w Krakowie

Jerzy Nowosielski w 1940 roku podjął studia w okupacyjnej Staatliche Kunstgewerbeschule w Krakowie w pracowni Stanisława Kamockiego. Po wojnie kontynuował naukę w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych u Eugeniusza Eibischa (1945–1947), jednak dyplom uzyskał dopiero w 1961 roku. W latach 1945–1949 należał do Grupy Młodych Plastyków, w latach 1957–1958 był związany z łódzką grupą Pięte Koło, jednocześnie, w 1957 roku, został członkiem założycielem II Grupy Krakowskiej (nawiązującej do tradycji przedwojennej Grupy Krakowskiej). Od 1957 roku wykładał w Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Łodzi, a latach 1962–1993 – w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Swoją twórczość miał okazję zaprezentować podczas ważnych wydarzeń artystycznych, jak np. Biennale w Wenecji w 1956 roku oraz Biennale w São Paulo w 1959 roku. Wyrazem uznania dla jego talentu stały się liczne nagrody, m.in. Nagroda im. Jana Cybisa (1985), Nagroda Fundacji Kultury Polskiej (1995), Nagroda im. Witolda Wojtkiewicza (1999).

Wystawa przygotowana z okazji setnej rocznicy urodzin artysty prezentowała cztery wątki w jego twórczości: pejzaż, ciało, abstrakcję i ikonę. Pejzaże komponowane z płaskich, geometrycznych form, malowane z różnych perspektyw, przywodzą na myśl ujęcia filmowe. Ciało nie stanowiło obiektu estetycznej kontemplacji, lecz stawało się niemal geometryczną formą; było uproszczone, zrytmizowane i anonimowe – artysta dążył do ukazania ciała uświęconego, wyabstrahowanego z ziemskiej rzeczywistości. Trzeci wątek, abstrakcja, w twórczości tego malarza odnosi się przede wszystkim do bytu najwyższego, transcendencji, której emanację stanowi światło, także światło wiedzy i olśnienie. I wreszcie ikona – Nowosielski poprzez nowoczesne „ikonowe” postrzeganie rzeczywistości wprowadził jedną uniwersalną normę, zarówno dla wczesnych przedstawień motywów świeckich, jak i późniejszych – religijnych. Nowatorskie spojrzenie na kanoniczność tematów religijnych dało możliwość przywrócenia tej tematyce jej pierwotnego znaczenia.

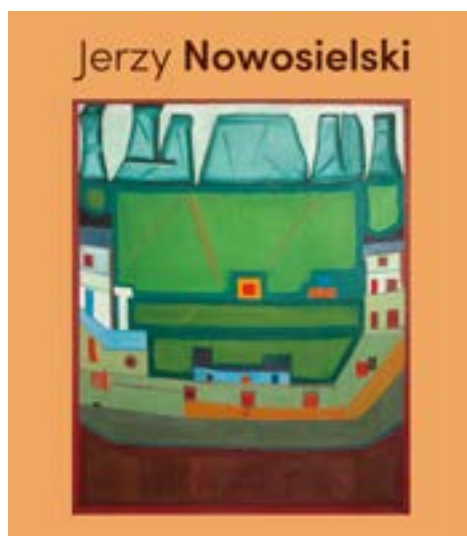


fot. Tytus Szabelski-Różniak/archiwum Zachęty



fot. Piotr Antonów/archiwum Zachęty

Te cztery typy obrazowania stanowią w pewnym sensie definicję twórczości Nowosielskiego. W każdym z nich można dostrzec fascynację geometrią, w której zamyka się opisywanie doznań duchowych i doświadczeń jak najbardziej realnych, oraz mistyczną, pełną symboli wizję rzeczywistości.



Jerzy Nowosielski

KSIĄŻKA

pod redakcją Anny Budzałek

teksty: Anna Budzałek, Janusz S. Janowski, Mirosław P. Kruk

projekt graficzny: Iwo Rutkiewicz

redakcja: Małgorzata Jurkiewicz

tłumaczenie: Łukasz Mojsak

wersja językowa polsko-angielska

19.01–7.04.2024

Mikołaj Kowalski, Małgorzata Pawlak. Nic tu nie ma [MPZ]

kuratorka: Magda Kardasz

współpraca: Pola Gadowska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

„Mieszkając razem i pracując jako duet, wytwarzamy pewnego rodzaju mikrokosmos, w którym wspólnie podejmujemy rozmaite artystyczne i hobbystyczne przedsięwzięcia. Jesteśmy zespołem badawczym, pomagamy sobie nawzajem w kolejnych projektach. Oczywiście, jest to wspólna praca artystyczna, ale nie chodzi nam tylko o produkcję kolejnych dzieł i wystaw. Naszym celem jest choć odrobinę bardziej rozumieć świat, w którym żyjemy, i na tyle zaciekawić odbiorcę, by przynajmniej na jakiś czas przestało mu się wydawać, że nic ciekawego go nie otacza, że jest nudno i źle” – opisywali swoją sztukę Małgorzata Pawlak i Mikołaj Kowalski.

Artyści są autorami wielu wystaw, na których przedstawiali indywidualne dzieła w dialogu ze sobą. W Miejscu Projektów Zachęty Małgorzata Pawlak zaprezentowała grupę niewielkich czarno-białych obrazów olejnych na płótnie oraz rzeźbę. Fotorealistyczne kadry utrwalają zarejestrowane wcześniej przez artystkę „obrazy z życia roślin i zwierząt” w mieście. Mikołaj Kowalski pokazał malarstwo, rzeźbę i obiekty ze znalezionych układów scalonych czy elementów elektronicznych. Te ostatnie najczęściej imitują w mikroskali różne zjawiska naturalne. Na wystawie można było również zobaczyć ich wspólną rzeźbę *Bez paniki*, stworzoną specjalnie dla MPZ.

W postawie obojga twórców widać zachwyt nad światem i przyrodą w całej jej rozciągłości, w tym nad jej formami zmutowanymi, niedoskonałymi czy tępionymi przez ludzi jako szkodliwe. To prawdziwie poszerzające pojęcie piękna i proekologiczne podejście. Wystawa *Nic tu nie ma* pozostawiała widzów w gotowości do poznawania mikro- i makroświatów oraz rządzących nimi praw, a także do ochrony otaczającej nas przyrody.



Małgorzata Pawlak, Mikołaj Kowalski. Nic tu nie ma / There's Nothing Here

FOLDER

tekst: Magda Kardasz

według projektu graficznego Jakuba Jezierskiego

redakcja: Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz

wersja językowa polsko-angielska



fot. Anna Zagrodzka/archiwum Zachęty

23.02–19.05.2024

Henryk Lula. Ceramika. Sztuka materii

kuratorka: Katarzyna Jóźwiak-Moskal

produkcja: Karolina Jezierska-Pomorska, Anna Muszyńska, Michał Jachuła

projekt ekspozycji: Robert Rumas

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki

opieka konserwatorska: Michalina Sobierajska

komunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz

identyfikacja wizualna: Piotr Antonów

program towarzyszący wystawie: Cezary Lisowski, Jędrzej Zakrzewski

Wystawa prezentowała szeroki wybór prac Henryka Luli — artysty, pedagoga i profesora Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku. Obejmowała ponad 100 obiektów i w najpełniejszy dotychczas sposób przybliżała dokonania wybitnego twórcy aktywnego od lat pięćdziesiątych XX wieku do dzisiaj, tworzącego w oparciu o warsztat i medium



fot. Daniel Rumiancew/archiwum Zachęty



fot. Daniel Rumiancew/archiwum Zachęty

ceramiki. Akcentowany w tytule wątek materii korespondował z ideowym przesłaniem prezentacji, a także teoretycznym namysłem artysty nad jej rolą w sztuce. W ekspozycji wybrzmiewała również kwestia kształtowania się nowoczesnej tradycji ceramicznej w Polsce, wymykającej się kryteriom sztuki użytkowej czy wzornictwa, żywa na polskiej scenie artystycznej począwszy od lat sześćdziesiątych XX wieku.

Tworzone ręcznie unikatowe obiekty zależne od praw fizyki, procesów cieplnych i chemicznych – wśród nich muszle, butle, patery, baniaki, formy płaskie, okrągłe, wklęsłe i wypukłe – to ulubiony zasób otwartych i zamkniętych brył oraz struktur Luli, rozumianych jako autonomiczne dzieła, których integralność współtworzą kolory i faktury wypracowane na etapie szkliwienia i wypalania. Autorskie szkliwa, samodzielnie tworzone przez artystę i precyzyjnie dobrane do kształtu form, dopełniają dzieła w ten sposób, że stają się niezbywalną częścią ceramiki rozumianej jako sztuka materii. Na przykładzie prac komponowanych w zestawy na zasadzie harmonii bądź kontrastu form ukazane zostały złożoności i niuanse w kształtowaniu ceramiki o warsztatowym i artystycznym wyrafinowaniu.

Ekspozycja umożliwiała również poznanie wykonanej przez Henryka Lulę rekonstrukcji renesansowego dzieła sztuki ceramicznej – Wielkiego Pieca z Dworu Artusa w Gdańsku, obiektu ważnego dla europejskiego dziedzictwa kulturowego.



Henryk Lula. Ceramika. Sztuka materii / Ceramics: The Art of Matter

FOLDER

tekst: Jędrzej Zakrzewski

projekt graficzny: Piotr Antonów

redakcja: Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz

wersja językowa polsko-angielska

1.03–1.09.2024

Natalia Romik. Kryjówki. Architektura przetrwania [Jüdisches Museum Frankfurt]

Wystawa prezentowana w Zachęcie – Narodowej Galerii Sztuki (31.03–17.07.2022)
i TRAF0 Trafostacji Sztuki w Szczecinie (4.08–6.11.2022).

współorganizator: TRAF0 Trafostacja Sztuki w Szczecinie

kuratorzy: Stanisław Ruksza, Kuba Szreder

współpraca naukowa: Aleksandra Janus

produkcja: Michał Kubiak i Anna Muszyńska (Zachęta), Andrzej Witczak (TRAF0 Trafostacja Sztuki)

współpraca: Julia Leopold i Aleksandra Zientecka (Zachęta), Taras Nazaruk i Maryana Mazurak (Centre for Urban History of East-Central Europe we Lwowie)

opracowanie graficzne: Piotr Jakoweńko (Senna Kolektyw)

architektura wystawy: Sebastian Kucharuk (Senna Kolektyw)

koordynacja: współpraca przy wykonaniu modeli i form rzeźbiarskich: Agnieszka Szreder, Rafał Żwirek, Oleksii Konoshenko

srebrzenie form rzeźbiarskich: Pracownia Konserwacji Zabytków – Piotr Pelc

przygotowanie skanów i modeli 3D: ArchiTUBE

reżyser filmów dokumentalnych: Peter Prestel

wsparcie finansowe wystawy: Taube Foundation for Jewish Life & Culture

wsparcie finansowe programu publicznego: The Rozen Family Foundation

finansowanie części dokumentalnej: Gerda Henkel Stiftung

finansowanie projektu badawczego w Ukrainie: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP

finansowanie badań na cmentarzu żydowskim przy ulicy Okopowej w Warszawie: Ambasada Niemiec

w Warszawie finansowanie konferencji towarzyszącej wystawie: Global Education Outreach Program (GEOP) – Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

współpraca przy programie publicznym: Austriackie Forum Kultury

Wystawa była artystycznym hołdem dla architektury przetrwania, kryjówek budowanych i użytkowanych przez Żydów podczas Holokaustu. Wykorzystywali oni dziuple drzew, szafy, miejskie kanały, jaskinie czy puste groby, żeby stworzyć w nich tymczasowe schronienie. Na wystawie pokazano lustrzane odlewy dziewięciu kryjówek z terenów Polski i dzisiejszej Ukrainy. Formom rzeźbiarskim towarzyszyła prezentacja efektów interdyscyplinarnych badań przeprowadzonych przez Natalię Romik i Aleksandrę Janus wraz z zespołem antropologów, historyczek, archeologów i miejskich odkrywców.

Artystycznie modyfikując modele kryjówek, które z definicji muszą pozostać niewidoczne dla niepowołanego oka, Romik podjęła grę z widzialnością jako istotną właściwością ich architektonicznej formy. Tragiczna historia Zagłady stała się punktem wyjścia do uniwersalnej refleksji na temat metod przetrwania w sytuacji egzystencjalnego zagrożenia, ich cielesnego, społecznego i architektonicznego wymiaru. Instalacja



fot. Daniel Chrobak/archiwum Zachęty

stanowiła wyraz hołdu dla codziennego trudu ukrywanych i ukrywających, ich kreatywności, solidarności, woli życia, często pomijanych w tradycji upamiętnień heroicznych, które fetują głównie bohaterów i przywódców. Problematyzowała również temat upamiętniania niewidzialnej architektury, która pomimo swojej niewidoczności, jest istotnym świadectwem historycznym. Jednocześnie modele kryjówek mogą być też odczytywane w szerszej perspektywie egzystencjalnej, np. tragedii uchodźców i dawania im schronienia w trakcie migracji czy prześladowań w krajach zagrożonych konfliktami militarnymi.

Wystawa była podsumowaniem projektu badawczego Natalii Romik wspieranego przez Gerda Henkel Stiftung oraz The Foundation for the Memory of the Shoah.

8.03–26.05.2024

Krzysztof Klimek. Teraz wolę widoki

kuratorka: Jolanta Rycerska

produkcja: Michał Kubiak, Anna Muszyńska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

opieka konserwatorska: Michalina Sobierajska

komunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz, Justyna Wydra

program towarzyszący wystawie: Zbigniew Szymańczyk, Jędrzej Zakrzewski

dostępność: Emilia Rudzka

Wystawa obrazów Krzysztofa Klimka prezentowała szeroki wybór realistycznego malarstwa pejzażowego, które od roku 2004, obok realizowanego wcześniej nurtu geometryczno-abstrakcyjnego, stanowi trzon jego twórczości. Ekspozycja blisko sześćdziesięciu dzieł przedstawiała reprezentatywny przekrój tematów i motywów malarskich na przestrzeni lat. Ukazują one drogę artysty od abstrakcji i martwych natur komponowanych w przestrzeni pracowni, poprzez coraz bardziej realistyczne widoki z jej okien i drzwi, ujęcia korytarzy i podwórek, aż po wyjście w szerszą przestrzeń miast, miasteczek i wsi. Pejzaże ujawniają fascynację kolorem, fakturą i geometrią motywów. Malowane z różnych perspektyw, kompozycją kadru przywodzącą na myśl ujęcia fotograficzne, które budują napięcie w obrazie poprzez zmianę ogniskowej obiektywu, zakrzywiającą lub skracającą perspektywę w celu najwierniejszego oddania sposobu widzenia motywu. Taki zabieg podkreśla unikatowość spojrzenia i znaczenie malarskiego warsztatu artysty, który rzetelnie definiuje pole widzenia, oddaje jego kształt i energię barwną, podążając raczej za jego wiernym przedstawieniem niż artystyczną interpretacją. Motywami są tu codzienne widoki – zwyczajność, świat widziany z bliska, bez patosu i idealizacji, dotykalny w swej potoczności i naturalności.

Tytuł wystawy to słowa Klimka, przytoczone przez Marka Chlandę – stanowią one celny skrót myślowy określający obszar aktualnych zainteresowań artysty, a zarazem jego komentarz do bycia wiernym autonomicznej wizji twórczej. Temat „widoku” jako naturalnej przestrzeni widzenia wprowadzał odbiorcę w unikatowy świat przedstawiony, który jednocześnie okazywał się zaskakująco bliski, znany z doświadczeń i wspomnień. Obrazy te odzwierciedlają naturalne sposoby patrzenia na rzeczywistość codzienną, zawsze konkretną i intensywnie ekspresyjną, niezależnie od miejsca, nastroju, pory roku czy dnia.

Obok obrazów olejnych na wystawie znalazły się także fotografie artysty powstałe w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku, chronologicznie poprzedzające okres realizmu malarskiego w jego twórczości. Czarno-biały cykl, tworzony z pasją przez kilkanaście lat, był kroniką codzienności, stanowiącą tło i formalny kontrapunkt dla aktualnych działań malarskich artysty.



fot. Daniel Rumiancew/archiwum Zachęty

16.03–26.05.2024

Z popiołów

osoby artystyczne: Hanna Antonsson, Sara Bezovšek, Justyna Górowska, Ewelina Jarosz, Marcin Janusz, Karolina Jarzębak, Ida Karkoszka, Agata Lankamer, Aleksandra Liput, Julia Lohmann, Antonina Nowacka, szkoda (Kasia Piątkowska), Aleksandra Wieliczko, Klara Woźniak, X-Philes (Rafał Domagała, Maja Gomulska, Bartosz Jakubowski, Gabriela Sułkowska), Xtreme Girl (Lena Peplińska, Laura Radzewicz), Ada Zielińska

kuratorka: Michalina Sablik

projekt ekspozycji: Iza Koczanowska, Aleksandra Szpocińska

identyfikacja wizualna: Paulina Trzeciak

produkcja wystawy: Dominika Kaszewska, Karolina Jezierska-Pomorska, Anna Muszyńska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki, Piotr Wierzejski

kommunikacja wystawy: Alicja Malicka, Milena Liebe, Zofia Koźniewska, Aleksandra Sienkiewicz, Justyna Wydra

opieka konserwatorska: Michalina Sobierajska

program towarzyszący wystawie: Daria Kubilis

dostępność: Emilia Rudzka

Świat wokół płonie. Postać o głupawym spojrzeniu pije kawę i mówi: „This is fine”. Śmieszno-smutne, pogodzone z szalejącą apokalipsą memy są przejawem wiary, że natura i ludzki świat mają charakter mitycznego Feniksa, który zawsze odrodzi się z popiołów. W wielu kulturach to fantastyczne zwierzę było kojarzone z bóstwami solarnymi, miało symbolizować cykliczność natury, nieśmiertelność oraz odradzanie się życia. Od wieków wierzono, że Feniks u kresu swego życia spala się, żeby narodzić się ponownie jako silny ptak.

Globalne kryzysy ekologiczne podważają odwieczną wiarę w naturę jako Feniksa posiadającego nieskończoną zdolność do regeneracji. Jak pisze baskijski filozof Michael Marder w książce *The Phoenix Complex* (2023), wiara w odrodzenie jest ograniczająca i konserwatywna, a nadzieja w niej zawarta może być groźna. Implikuje bowiem, że ludzie nie muszą niczego zmieniać czy podejmować drastycznych kroków, ponieważ przyroda sama się obroni. Tylko głęboka beznadzieja może być czynnikiem motywującym do radykalnej zmiany.

Na wystawie pokazane zostały stworzone po 2020 roku prace podzielone na dwa wątki. Pierwsza część, *Płomień*, opowiadała o rzeczywistości wielokryzysu – klimatycznego, ekonomicznego, społecznego – zapośredniczanej przez obrazy medialne i internet. Wiele prac posługiwało się cyfrową estetyką bądź powstało przy użyciu nowych technologii – takich jak sztuczna inteligencja, projektowanie 3D czy robotyka. Natomiast w drugiej części, *Narodziny*, zaprezentowano spekulatywne wizje ekologiczno-technologicznej przyszłości, tworzone w duchu idei kolektywizmu i posthumanitycznego feminizmu, wprowadzające utopijne i solarpunkowe narracje.



fot. Tytus Szabelski-Różniak/archiwum Zachęty



Klara Woźniak, Waste, 2024, fot. Tytus Szabelski-Różniak/archiwum Zachęty



oprowadzanie kuratorskie Michaliny Sablik, fot. Daniel Rumiancew/archiwum Zachęty



na pierwszym planie: Xtreme Girl, szkoda (Kasia Piątkowska), All Hardware Sucks, All Software Sucks, 2023–2024, fot. Daniel Rumiancew/archiwum Zachęty

16.03–26.05.2024

Zza gór się słońce wznosi blade

osoby artystyczne: Ania Bąk, Claude Eigan, Natasza Gerlach, Veronika Hapchenko, Bianca Hlywa, Tiziana Krüger, Inside Job (Ula Lucińska, Michał Knychaus), Cezary Poniatowski, Aleksandra Słyż, Leilei Wu

kuratorka: Aleksandra Skowrońska

projekt ekspozycji: Iza Koczanowska, Aleksandra Szpocińska

produkcja wystawy: Dominika Kaszewska, Karolina Jezierska-Pomorska, Anna Muszyńska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki, Piotr Wierzejski

komunikacja wystawy: Alicja Malicka, Milena Liebe, Zofia Koźniewska, Aleksandra Sienkiewicz, Justyna Wydra

identyfikacja wizualna: Zofka Kofta

program towarzyszący wystawie: Daria Kubilis

dostępność: Emilia Rudzka

Zachęca i wymaga, abyśmy myśleli o powiązaniach z nie-ludzkimi i pozaludzkimi bytami: począwszy od złóż metali i promieniowania, po drożdże, małe czy powietrze. Nie uprzywilejowuje człowieka. Nie pozwala się romantyzować ani fetyszyzować, ujarzmiać ani uprzedmiotawiać. Mroczna ekologia — koncept rozwinięty przez Timothy’ego Mortona — podkreśla tajemniczość i złożoność ekologicznych problemów, które często pozostają poza zasięgiem naszej (ludzkiej) świadomości. To filozoficzne narzędzie, które pozwala przyjrzeć się własnym relacjom ze światem — ulegającym coraz większym, szybszym i trudniejszym do zrozumienia zmianom. Umożliwia odnalezienie się w mroku — w spektrum dziwnych i niezrozumiałych transformacji przejawiających się w wydarzeniach o zróżnicowanej skali: od całej planety do pojedynczych ludzkich ciał.

W kategorii spektrum, tym razem pokoleniowego, usytuować należy także zaproszone do współtworzenia tej wystawy osoby artystyczne, których biografie i pamięć osadzone są w momencie przełomu. Z jednej strony sięgają końca „długiego wieku XX” (słowa socjologa Giovanniego Arrighiego) — czasu ekspansji globalnego kapitalizmu i ekstraktywizmu planety, złóż, biosfery, z drugiej zaś przynależących do XXI wieku świadomości ekologicznej i narracji „planetarnej troski” czy sformułowanego przez badaczkę Ewę Bińczyk pojęcia „troski o postprzyrodę”, którym często towarzyszy poczucie bezradności jednostki niemającej wystarczającej siły sprawczej.

Indywidualne reakcje na wyżej wskazany zwrot ujawniają się w praktykach twórczych, między innymi w sposobie pracy z materią i wyborze materiałów (postprzemysłowych odpadów i przedmiotów codziennego użytku), w odniesieniach do wątków organicznych, we współpracy z nie-ludzkimi, technologicznymi i organicznymi podmiotami, operowaniu kategoriami dziwności, mutacji, adaptacji czy wprowadzaniu motywów ironicznych czy erotycznych, co wiąże się z próbami wypracowania strategii emancypacyjnych lub sformułowania stanowiska wobec kryzysu i apatii.

Refleksja artystyczna nie ogranicza się jedynie do obszaru namysłu nad (mroczną) ekologią. Przekracza ona zdecydowanie przyjęty punkt wyjścia, dążąc do koniecznych w obliczu momentu przełomu przeformułowań normatywnych pojęć i kategorii — tożsamości, polityki, czasu, materii, przyszłości, człowieka, życia.

Tytuł wystawy *Zza gór się słońce wznosi blade* zapożyczony został z wiersza Williama Blake’a w tłumaczeniu Zygmunta Kubiaka i niósł ze sobą znaczenie związane z momentem przejścia pomiędzy nocą a dniem, mrokiem a jasnością oraz wypełnionym nieśmiałą nadzieją wyczekiwaniem przyszłości.



na pierwszym planie: Claude Eigan, *Inner Saboteur II*, 2019, fot. Daniel Rumiancew/archiwum Zachęty



na pierwszym planie: Inside Job (Ula Lucińska, Michał Knychaus), *Za bramą ust coś drga, coś migocze*, 2024, fot. Daniel Rumiancew/archiwum Zachęty

17.03–26.05.2024

Datament

artystka: Anna Barlik

architekt: Marcin Strzała

kurator: Jacek Sosnowski

producent: Michał Kubiak

projekt wykonawczy: Mariusz Wrona, Robert Kinaszewski, Wojciech Radłowski

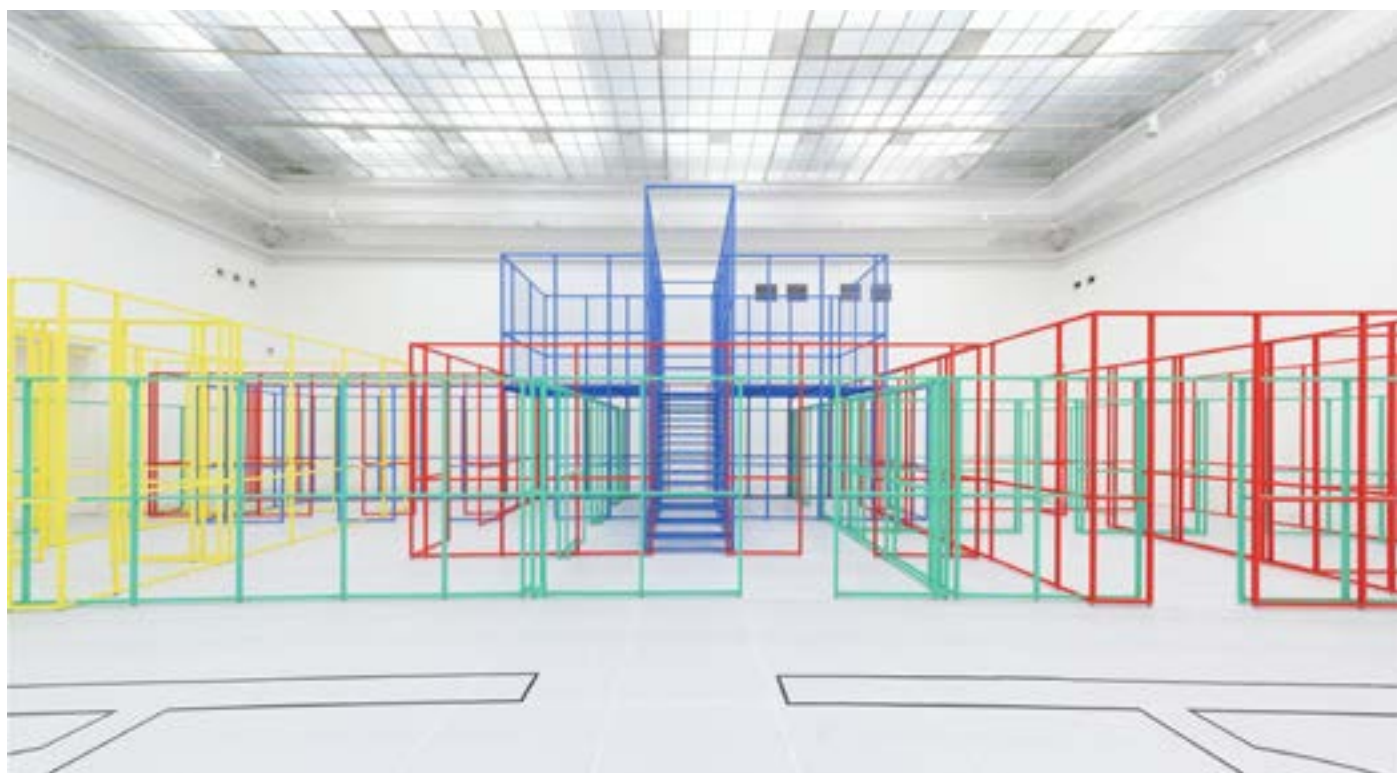
produkcja i montaż: Michał Nęcek oraz Mateusz Liskiewicz, Marcin Nęcek, Mateusz Nęcek

asystentki kuratora: Sonia Jaszczyńska, Maja Sałek

research: Kinga Kotlińska

da·ta·ment / dei.tə.ment / rzecz

1. Nieskończony zbiór znanych, nieznanych, wymiernych, niewymiernych danych przynależących do osoby, grupy lub rzeczy.
2. Stan danych w danym momencie czasu.
3. Odczuwalny wpływ danych na życie.
4. Dane jako establishment.



fot. Jacopo Salvi, altomare/archiwum Zachęty



fot. Jacopo Salvi, altomare/archiwum Zachęty

Wszyscy składamy się z danych. Cyfrowa informacja stała się naszym głównym narzędziem interakcji z rzeczywistością, a w wielu przypadkach sama stanowi rzeczywistość. *Datament* ilustruje współczesną relację człowieka z danymi i sposobami ich przetwarzania. Tytułowy neologizm identyfikuje dane jako establishment, podkreślając ich namacalny i rzadko kwestionowany wpływ na nasze życie.

Datament to monumentalna instalacja pokazywana w ubiegłym roku w Pawilonie Polskim na 18. Międzynarodowej Wystawie Architektury w Wenecji, pozwalająca publiczności doświadczyć danych w ich fizycznej, namacalnej postaci. Przestrzeń sali wystawowej wypełnił szkielet czterech domostw odwzorowanych w rzeczywistej skali. Z pozoru chaotyczna, pełna niedorzecznych rozwiązań konstrukcja wiernie obrazowała źródłowe dane. W Zachęcie widz miał możliwość doświadczenia danych przybierających postać imponujących rozmiarów instalacji. Oddawała ona w skali 1 : 1 kształty przestrzenne domostw z czterech krajów – Hongkongu, Polski, Meksyku i Malawi. Konstrukcja składająca się z niemal dwóch tysięcy metrów kolorowych profili stalowych powstała na podstawie uśrednionych i uogólnionych danych dotyczących kształtu, rozmiaru i układu funkcjonalnego mieszkań w różnych strefach geograficznych. Kraje zostały wybrane pod kątem tego, jak dużo wytwarzają i gromadzą danych statystycznych. Instalacja wiernie odzwierciedlała źródłowe informacje, nie miała jednak żadnego przełożenia na faktyczną sytuację mieszkaniową w miejscach, z których informacje te pochodziły. Narzędzie, które miało porządkować rzeczywistość, stało się źródłem błędu.

Instalacja stanowiła zapis dialogu pomiędzy artystką a architektem. Anna Barlik zajmuje się sztuką wizualną, kontekstami lokalnymi, a także zagadnieniami koloru i kompozycji. Marcin Strzała jest architektem badającym zależności między danymi cyfrowymi a ich fizyczną manifestacją w projektowaniu. We współpracy z kuratorem Jackiem Sosnowskim opracowali konstrukcję opartą na cyfrowej analizie danych. Zespół autorski projektu *Datament* zakwestionował nieomylność danych jako czynnika kształtującego decyzje dotyczące rozwoju, w tym architektury i urbanistyki przyszłych miast. Wystawa stanowiła punkt wyjścia dla dyskusji o tym, jak dalece zniekształcony jest obraz świata oglądanego wyłącznie przez pryzmat danych oraz do wypracowania nowego rodzaju interakcji z nimi. Autorzy projektu nie postulowali całkowitego odrzucenia danych jako źródła wiedzy, lecz wskazywali, że nowoczesne technologie mogą pomóc w stawianiu lepszych pytań.

28.03.2024

Katarzyna Krakowiak-Bałka. Czyszczenie Zachęty

udział wzięli: asthma, Dominika Biernat, Andrzej Chyra, Katarzyna Emose, Joanna Freszel, Mary Komasa, Szymon Komasa, Łukasz Konieczny, Karolina Krackowska, Dionizy Wincenty Płaczkowski, Michał Sławecki, Katarzyna Szugajew oraz proMODERN: Katarzyna Bienias, Krzysztof Chalimoniuk, Marta Czarkowska, Anna Krawczuk, Piotr Pieron, Aleksander Rewiński

kuratorka: Anda Rottenberg

produkcja: Karolina Jezierska-Pomorska, Dominika Kaszewska, Anna Muszyńska

koprodukcja: Kasia Mazurkiewicz, Agnieszka Ścibor

współpraca: Justyna Czarna

dokumentacja performansu: Karolina Vyšata, Zuzanna Sekowska, Marcin Libelt

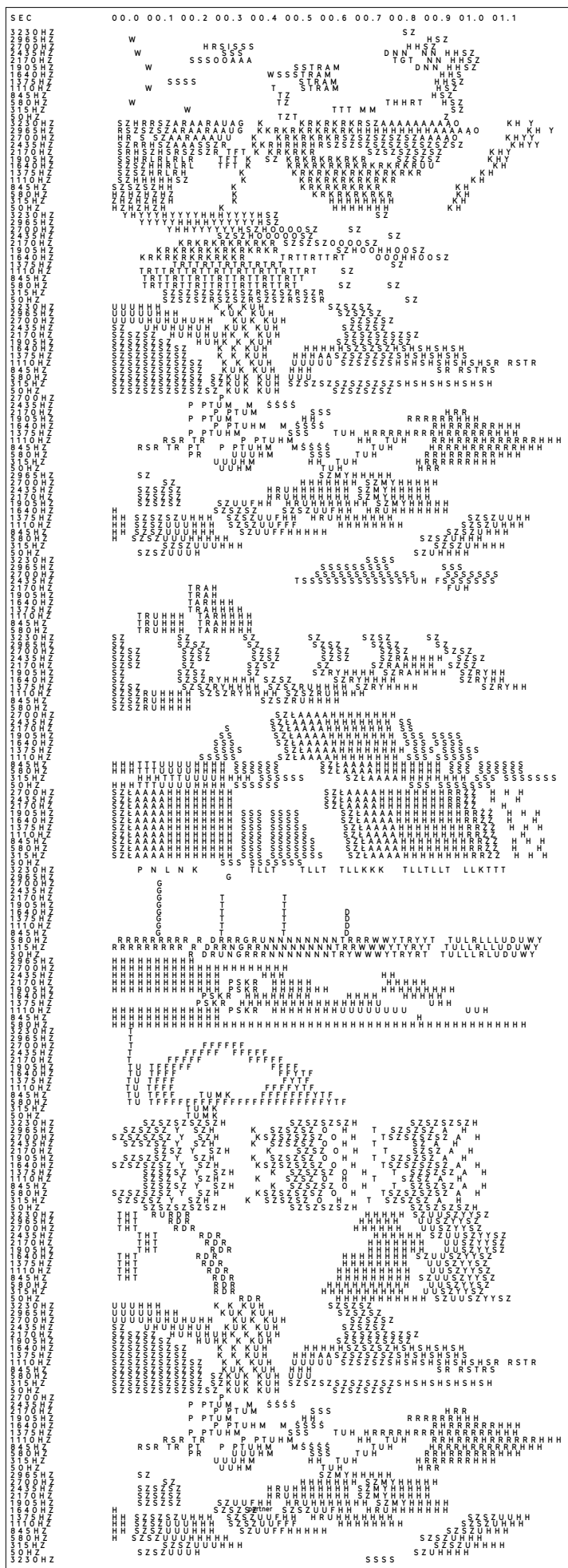
oraz Jakub Wróblewski, Rafał Kruska, Przemysław Matejko, Krzysztof Sokół, Maksym Bardzik, Mateusz Biezunski

produkcja filmu: Collegium Da Vinci

współorganizator: Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych



fot. Marcin Libelt/archiwum Zachęty



Celem dźwiękowego performansu Katarzyny Krakowiak-Bałki było symboliczne oczyszczenie budynku Zachęty. Artystka znana jest z działań wykorzystujących rezonacyjne i dźwiękowe możliwości architektury. Pierwszy jej duży projekt akustyczny *Making the walls quake as if they were dilating with the secret knowledge of great powers* został zrealizowany w Pawilonie Polskim na 13. Międzynarodowej Wystawie Architektury w Wenecji (2012) i wykorzystywał wzajemne oddziaływanie architektury i dźwięku – Krakowiak zamieniła wówczas pawilon w dźwiękową rzeźbę. Za ten projekt otrzymała wyróżnienie.

Performans w Zachęcie przygotowano specjalnie z myślą o przestrzeni galerii. 28 marca cały gmach wybrzmiał głosami kilkunastu śpiewaczek i śpiewaków zaproszonych do performatywnej interpretacji partytury, opartej na transkrypcji odgłosów sprzątania – np. szorowania, odkurzania czy froterowania. Artystka zaproponowała metaforyczne oczyszczenie budynku, tchnięcie w niego nowego ducha, wymiecenie zeń śladów jego skomplikowanej dawniejszej i nowszej historii, by przygotować Zachęte na nowe czasy i wyzwania. Dźwięki charakterystyczne dla różnych czynności sprzątania stworzyły rodzaj partytury dla śpiewaków i śpiewaczek przemieszczających się po całej galerii. Jak pisała kuratorka projektu, Anda Rottenberg: „Są wśród nich sopran i alt, tenory i barytony, głosy operowe i popowe. Ta mnogość i różnorodność ma symbolizować przywracany Zachęcie pluralizm postaw i poglądów, na które ta instytucja ponownie się otwiera”.

Katarzyna Krakowiak-Bałka. Czyszczenie Zachęty /
Cleaning the Zachęta

FOLDER

tekst: Anda Rottenberg

projekt graficzny: Kuki Iwański

współpraca przy literogramach: Krzysztof Marciniak

tłumaczenie: Łukasz Mojsak

wersje językowe polska i angielska

20.04–24.11.2024

Powtarzajcie za mną II

[60. Międzynarodowa Wystawa Sztuki w Wenecji]

artyści: Open Group — Yuriy Biley, Pavlo Kovach, Anton Varga

kuratorka: Marta Czyż

komisarz Pawilonu Polskiego: Bartłomiej Sienkiewicz

organizator: Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki

p.o. dyrektor: Justyna Szyłman

Biuro Biennale: Anna Kowalska, Michał Kubiak (zastępca komisarza)

projekt wystawy: CENTRALA — Simone de Iacobis, Małgorzata Kuciewicz

identyfikacja wizualna: Jerzy Gruchot

W Pawilonie Polskim pokazana została performatywna instalacja składająca się z dwóch filmów — z lat 2022 i 2024. Ich bohaterami są cywilni uchodźcy, którzy opowiadają o wojnie zapamiętanymi dźwiękami broni — imitują je i zapraszają do ich odtworzenia. Publiczność mogła włączyć się w ich odtwarzanie w przestrzeni zaaranżowanej na militarny bar karaoke przyszłości. Akompaniamentem były nie znane przeboje, lecz wystrzały, kanonady, wycie i wybuchy, a tekstem — opisy śmiercionośnej broni. Tak brzmi ścieżka dźwiękowa wojny, którą próbowali odtworzyć jej świadkowie. Powtarzając za nimi, uczymy się języka ich doświadczenia.

Na wystawie zaprezentowano filmy z różnych okresów wojny, co podkreśla jej ponurą ciągłość.

W *Powtarzajcie za mną* 2022 roku głos zabierają tzw. uchodźcy wewnętrzni, którzy uciekli ze wschodniej do zachodniej Ukrainy. W wideo z 2024 roku mamy do czynienia z przeniesieniem opowieści świadków na poziom ponadnarodowy. Bohaterowie pochodzą z Ukrainy i przebywają już poza nią, w jednym z europejskich miast — Wrocławiu, Berlinie, Wiedniu, Wilnie i Tullamore, a także w Nowym Jorku, wśród wielu innych osób uchodźczych. Drugi film poszerza geografie uchodźczą, a także pokazuje bohaterów w momencie, kiedy wojna w Ukrainie trwa ponad dwa lata i wpisana jest już w naszą codzienność. Opowieści jej świadków mogą i mają na celu służyć jako przekaz uniwersalny — zbiorowy portret osób uchodźczych z całego świata, za każdym razem reprezentowanych tak samo przez wspólnotę dźwięków.

Bohaterowie projektu próbują opisać doświadczenie, które sprawiło, że dziś bezbłędnie rozpoznają brzmienie różnych rodzajów broni. Ta umiejętność pokazuje uniwersalne doświadczenie ludzi żyjących we wszystkich strefach dotkniętych konfliktami zbrojnymi — gdy życie jest zagrożone, wyostrają się zmysły, a od bystrego wzroku czy czujnego słuchu zależy przetrwanie.

Pracę można traktować jako ostrzeżenie i instruktaż szczególnej wiedzy, którą świadkowie wojny dzielą się z odbiorcami/przyszłymi użytkownikami. Odtwarzane przez bohaterów dźwięki broni, rozlegające się echem na tle gwarnych ulic, spokojnych podwórek osiedli w krajach, w których nie ma obecnie konfliktów zbrojnych, brzmią bardzo niepokojąco. Nikt nie jest w stanie zapewnić, że miast, w których realizowano wideo w 2024 roku, nie dotknie nigdy wojna. *Powtarzajcie za mną II* to manifest sprzeciwu wobec wszystkich konfliktów na świecie, dystrybuowany dzisiaj w pokojowej formie.



fot. Jacopo Salvi, altomare/archiwum Zachęty



Repeat after Me II

KSIAŻKA

koncepcja: Marta Czyż & Open Group

teksty: Svitlana Biedarieva, Marta Czyż, Open Group (Yuriy Biley, Pavlo Kovach, Anton Varga), Rasha Salti, Cezary Żechowski

projekt graficzny: Janek Bersz

redakcja: Małgorzata Jurkiewicz, Soren Gauger

tłumaczenie z języka polskiego: Soren Gauger, Łukasz Mojsak

tłumaczenie z języka ukraińskiego: Iryna Kurhanska

wersja językowa angielska

20.04–7.07.2024

Paulina Mirowska. Trofia [MPZ]

kuratorka: Magda Kardasz

współpraca: Pola Gadowska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

Wystawa Pauliny Mirowskiej była esejem wizualnym o początkach życia na Ziemi. Zbiór fotografii, rzeźb i instalacji przenosił widzów do okresu prekambryjskiego, kiedy w oceanach rozpoczęła się fotosynteza. Główną osią pracy stały się chlorofil i jego światłoczułość oraz wizualizacja energii, z której powstała pierwsza żywa komórka, a w konsekwencji wszystko, co nas otacza.

„Wystawa wzięła się z chęci zrozumienia, czym jest życie, aby móc pojąć i skonfrontować się z tym, czym jest wymieranie. Zaczęłam szukać najstarszych mechanizmów, które zadecydowały o ewolucji życia na Ziemi. Interesował mnie moment, w którym słońce będące destrukcyjną siłą poprzez ewolucję światłoczułości stało się życiodajnym zasobem. Jako fotografkę zajmowała mnie zdolność roślin do fotosyntezy — pochłaniania, przyjmowania i tworzenia z energii słonecznej nowych wartości” — mówiła artystka.

Wystawa w Miejscu Projektów Zachęty ukazywała kierunek nowych badań Mirowskiej nad wizją przyszłości ekosystemu, rozwijanych w ramach Postnatural Independent Program w Institute for Postnatural Studies w Madrycie. Tytuł wystawy — *Trofia* — odwoływał się do zawartości materii w ekosystemie. Prezentowane prace nie były rzetelnymi ilustracjami procesów biologicznych, fizycznych czy geologicznych, a osobistym wyobrażeniem artystki dotyczącym początków ziemskiego życia. W górnej części galerii zaprezentowano obrazy podejmujące ten temat — od momentu uformowania się planety do wykształcenia się pierwszych żywych organizmów i rewolucyjnej fotosyntezy. W drugiej części wystawy artystka poruszyła kwestię wpływu człowieka na przyrodę.



Paulina Mirowska. Trofia / Trophia

FOLDER

rozmowa Magdy Kardasz z Pauliną Mirowską

według projektu graficznego Jakuba Jezierskiego

redakcja: Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz

wersja językowa polsko-angielska



fot. Anna Zagrodzka/archiwum Zachęty

8.06–15.09.2024

Łzy szczęścia

dzieła z kolekcji: Magdalena Abakanowicz, Azorro, Wojciech Bąkowski, Przemek Branas, Olaf Brzeski, Oskar Dawicki, Aneta Grzeszykowska, Zuzanna Janin, Katarzyna Józefowicz, Katarzyna Kozyra, Zofia Kulik, Zbigniew Libera, Goshka Macuga, Jacek Malinowski, Maria Pinińska-Bereś, Joanna Piotrowska, Agnieszka Polska, Mariola Przyjemska, Joanna Rajkowska, Erna Rosenstein, Paweł Sakowicz, Jadwiga Sawicka, Sędzia Główny, Mikołaj Smoczyński, Monika Sosnowska, Jonasz Stern, Alina Szapocznikow, Iza Tarasewicz, Teresa Tyszkiewicz, Piotr Uklański, Krzysztof Wodiczko, Julita Wójcik, Monika Zawadzki, Liliana Zeic, Artur Żmijewski

choreografia wystawy: Alka Nauman

projekty obiektów: Aniela Fidler Wieruszewska

zespół kuratorski: Maria Brewińska, Michał Jachuła, Katarzyna Kołodziej-Podsiadło, Joanna Kordjak

współpraca kuratorska: Jess Łukawska

produkcja: Karolina Jezierska-Pomorska, Anna Muszyńska, Dominika Kaszewska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Jędrzej Iwanicki, Andrzej Olszewski, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki, Marcin Przybyłek

opieka konserwatorska i opracowanie merytoryczne dzieł z kolekcji: Julia Leopold, Joanna Egit-Pużyńska, Ewa Skolimowska, Michalina Sobierajska, Monika Zaleszczuk

redakcja tekstów i opracowanie druków: Piotr Antonów, Małgorzata Jurkiewicz, Dorota Karaszewska, Krzysztof Łukawski, Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz

komunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz, Alicja Sznajder, Justyna Wydra

identyfikacja wizualna: Grzegorz Laszuk

prace dokumentacyjne i kwerendy archiwalne: Karolina Vyšata, Zuzanna Sękowska, Marta Korzekwa, Adrianna Artowicz, Sara Rivas

program towarzyszący wystawie: Daria Kubilis, Zbigniew Szymańczyk, Monika Weychert, Adam Wilk, Jędrzej Zakrzewski

dostępność: Paulina Celińska, Emilia Rudzka

program performatywny: Olaf Brzeski, Oskar Dawicki, Edka Jarząb, Filip Kijowski, Daniel Kotowski, Katarzyna Kozyra, Katarzyna Lewandowska, Jacek Malinowski, Nadia Markiewicz, Alka Nauman, Ania Nowicka, Joanna Pawlik, Radio Kapitał, Jana Shostak, Elwira Sztetner, Teatr 21, Anna Zaradny, Liliana Zeic, Hubert Zemler, Marta Ziółek, Katarzyna Żeglicka, Paweł Żukowski

Laboratorium — opieka merytoryczna i koordynacja działań: Pamela Bożek, Taras Gembik

współpraca: Maja Demska, Plenum Osób Opiekujących Się

instalacje w przestrzeni publicznej na placu Małachowskiego i na fasadzie Zachęty: Anna Zaradny

działanie na *Gładiatorze*: Olaf Brzeski



Piotr Ukiński, *Bez tytułu (Szeroko otwarte)*, 2012, fot. Maciej Landsberg/archiwum Zachęty



Katarzyna Kozyra, *Święto wiosny*, 1999, fot. Maciej Landsberg/archiwum Zachęty



Maria Pinińska-Bereś, *De-konstrukcja Krzywej Wieży II*, 1995, fot. Jakub Celej/archiwum Zachęty

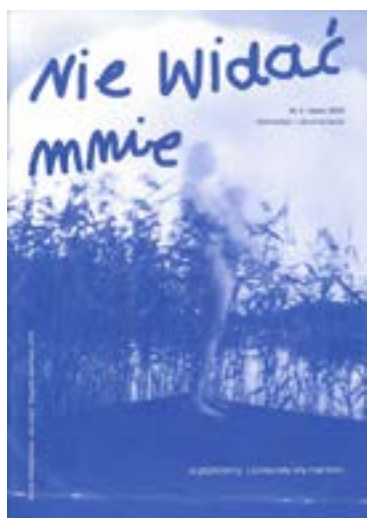


Katarzyna Kozyra, *Jestem sobie*, 7 czerwca–15 września 2024, fot. Maciej Landsberg/archiwum Zachęty

Dla kogo powstają wystawy? Czyje historie opowiadają, a kto nie jest w nich reprezentowany i czuje się w galerii sztuki nie na miejscu? Na jakie potrzeby społeczne powinna dziś odpowiadać instytucja kultury? Te pytania stały się punktem wyjścia dla tworzenia wystawy *Łzy szczęścia*. Kilkadziesiąt prac z ostatnich dekad, w tym dzieła kluczowe dla polskiej historii sztuki, a także związane z przełomowymi wydarzeniami w historii Zachęty, ułożyły się w opowieść o emocjach, jakie budziły kiedyś i jakie budzą dzisiaj te dzieła. Niektóre z nich wywoływały niesmak, oburzenie, a nawet skandal, ponieważ poruszały tematy tabu, jak choroba, starość, okrucieństwo wobec zwierząt czy niepełnosprawność. Zastanawialiśmy się, z jakim odbiorem spotkają się obecnie i czy prace te mogłyby dziś w ogóle powstać. Jednocześnie nasuwało się pytanie o to, z jakimi problemami społecznymi nie umiemy wciąż się zmierzyć jako społeczeństwo i instytucja kultury oraz od jakich problemów czy grup społecznych nadal odwracamy wzrok.

Wybrane prace i ich współczesne interpretacje oraz aktualne komentarze osób artystycznych i publiczności odzwierciedlają zmiany wrażliwości społecznej, które dokonały się na przestrzeni tych lat. Pokazują też rolę sztuki współczesnej i instytucji kultury w procesie odzyskiwania głosu przez grupy społeczne systemowo go pozbawiane. Czy głos jest wciąż niesłyszany? W pracach na wystawie niekiedy zastąpił go stłumiony krzyk, zdławiony płacz, szept. Celem było uwrażliwienie siebie i innych na te ledwo słyszalne głosy, stworzenie bezpiecznego miejsca nie tylko dla wyrażania gniewu i niezgody na krzywdę, empatii wobec krzywdzonych, ale i współdziałania na ich rzecz.

Wystawa pomyślana została jako przestrzeń, w której równie ważną rolę jak prezentowane prace odgrywają aktywność publiczności i program performatywny. Zaproszeni artyści, artystki i osoby artystyczne poprzez swoje działania weszli w dialog z wybranymi dziełami i podobnie jak autorka choreografii wystawy wskazywali na możliwość alternatywnego zwiedzania galerii, cielesnego doświadczania dzieł sztuki, żywego i pełnego emocji z nią spotkania.



Nie widać mnie

FOLDER

projekt i skład: Ania Witkowska

wydawcy: Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki, Plenum Osób Opiekujących Się
Wydano w ramach programu Laboratorium realizowanego przez Pamelę Bożek
i Tarasa Gembika, towarzyszącego wystawie

wersja językowa polska



Łzy szczęścia. Alka Nauman, partytura choreograficzna wystawy

Tears of Joy. Alka Nauman, exhibition choreographic score

FOLDER

koncepcja: Alka Nauman

wersje językowe polska i angielska

18.07–13.10.2024

Waza na wodę. Hydrobotanika na placu Małachowskiego

koncepcja i aranżacja: CENTRALA – Simone de Iacobis, Małgorzata Kuciewicz

kuratorka: Aleksandra Kędziorek

projekt graficzny: Zofka Kofta

produkcja: Michał Kubiak

montaż: Artmontage (Alena Trafimava, Aleksander Trafimau)

kommunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz, Alicja Sznajder

program towarzyszący wystawie: Aleksandra Kędziorek, CENTRALA, Jędrzej Zakrzewski

Odpowiedzią na nagrzewanie się miasta jest tworzenie mikroklimatów – lokalnych stref wytchnienia. Pomóc w tym może wodne ogrodnictwo. Ten temat poruszała plenerowa wystawa grupy projektowej CENTRALA na placu Małachowskiego.

W 2018 roku przed budynkiem Zachęty CENTRALA zrekonstruowała „wazę na wodę” – donicę z roślinnością wodną. Betonowe donice, które kiedyś często występowały w przestrzeni Warszawy, były wykorzystywane między innymi jako oczka wodne – tworzyły system sadzawek nawadniających i napowietrzających miasto. Przepis na rabatę wodną odtworzony wspólnie z pracownikami Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego, powtórzony następnie w innych miejscach w Warszawie oraz w Gdańsku i Kielcach, jest próbą powrotu do miejskiego wodnego ogrodnictwa na szerszą skalę.

Woda jest komponentem mikroklimatu. Wpływa na lokalną temperaturę i wilgotność powietrza. Tworzy siedlisko dla roślin i zwierząt, zwiększa różnorodność gatunkową. Jej cyrkulacja odpowiada za większość zjawisk atmosferycznych. Wypełniająca niewielką donicę łączy się z obiegiem wody w skali planety.

Trzy donice przed budynkiem Zachęty – istniejąca od sześciu lat i dwie nowe – stworzyły niszę mikroklimatyczną na placu Małachowskiego. Była to błękitno-zielona enklawa dla ludzkich i nie-ludzkich mieszkańców miasta, a jednocześnie obserwatorium mikroklimatu – przestrzeń do wspólnej obserwacji i doświadczania zjawisk pogodowych wynikających z cyrkulacji wody w atmosferze.



fot. Zuzanna Sękowska/archiwum Zachęty

19.07–6.10.2024

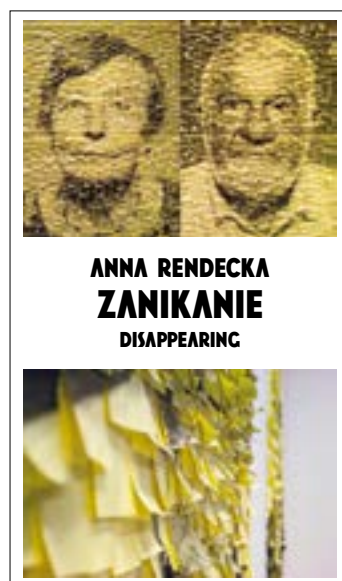
Anna Rendecka. Zanikanie [MPZ]

kuratorka: Magda Kardasz

współpraca: Pola Gadowska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

Wystawa Anny Rendeckiej składała się z instalacji graficznych poruszających tematykę utraty pamięci i konsekwencji tego procesu. Pamięć to wieloczęściowa, efemeryczna układanka, przechowująca i porządkująca nasze wspomnienia i myśli. Każdy jej kawałek tworzy osobistą historię, a ta decyduje o tym, kim byliśmy, kim jesteśmy i kim się stajemy. Co dzieje się z osobą, gdy z jej pamięci zniknie choćby jeden element układanki? Kim stajemy się, kiedy nasza wiedza o nas samych ulatuje bezpowrotnie? Kim jesteśmy w świecie, który przestajemy rozpoznawać i który nie poznaje już nas? Człowiek cierpiący na zaburzenia neuropoznawcze doświadcza powolnego zaniku swojej tożsamości. Tracąc pamięć, traci łączność ze swoją historią, tożsamością, ze światem, w którym nadal żyje. Zanika poczucie czasu i przestrzeni, logiczne myślenie, wspomnienia, emocje. Świat i ludzie dookoła stają się obcy, jest tylko tu i teraz. Pojawia się coraz większa pustka, pochłaniająca ostatnie przebieżki wspomnień. Projekt *Zanikanie* stanowił próbę nadania artystycznego wyrazu procesowi zanikania pamięci i stworzenia przestrzeni do dyskusji na temat konsekwencji tego procesu.



Anna Rendecka. Zanikanie / Disappearing

FOLDER

tekst: Anna Rendecka, Andrzej Węclawski

według projektu graficznego Jakuba Jezierskiego

redakcja: Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz

wersja językowa polsko-angielska



fot. Anna Zagrodzka/archiwum Zachęty

2.09–3.11.2024

Gorący świat. Wystawa malarstwa z kolekcji Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki [Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego we Wrocławiu]

artyści i artystki: Zofia Artymowska, Roman Artymowski, Jan Berdyszak, Urszula Brzozowska-Strzałecka, Jan Dobkowski, Andrzej Dłużniewski, Janusz Eysmont, Stefan Gierowski, Aleksandra Jachtoma, Jerzy Kałucki, Robert Maciejuk, Przemysław Matecki, Jerzy Tchórzewski, Ryszard Winiarski, Rajmund Ziemiński

kuratorzy: Joanna Egit-Pużyńska i Michał Jachuła

Wystawa malarstwa z kolekcji Zachęty obejmowała dzieła artystów i artystek posługujących się różnymi językami abstrakcji, od lat 60. XX wieku do początków XXI wieku. Wybór prac artystów kilku pokoleń, reprezentujący najważniejsze nurty malarstwa niefiguratywnego w sztuce polskiej – jak abstrakcja biomorficzna, geometryczna czy kolorystyczna – ukazywał bogaty potencjał tego języka artystycznego, dla którego punktem wyjścia był prosty, a zarazem radykalny gest odejścia od figuracji. Dzieła malowane w oparciu o refleksję konceptualną, namysł nad światem przyrody i doświadczenia emocjonalne przybliżały indywidualne aspekty poznawania, odkrywania i przeżywania świata.

Tytuł wystawy został zaczerpnięty od ekspresyjnego tryptyku Jerzego Tchórzewskiego *Gorący świat*, otwierającego wystawę na pierwszym poziomie Narodowego Forum Muzyki. Dominującą rozżarzoną czerwienią dzieło przywołuje na myśl zarazem formotwórczy moment kształtowania świata, jak i jego rozpad. „Kosmogoniczny” temat, obecny również w pozostałych prezentowanych obrazach Tchórzewskiego z serii *Nieznana okolica* oraz *Gra w gwiazdy*, wybrzmiewał w pracach innych malarzy i malarek na kolejnych piętrach ekspozycji. W ich dziełach odnajdujemy motywy słońca (Andrzej Dłużniewski, Roman Artymowski, Jan Berdyszak, Robert Maciejuk), światła wyrażonego kolorem (Aleksandra Jachtoma, Janusz Eysmont) czy szeroko rozumianego wszechświata (Stefan Gierowski), echa pejzażu w niektórych płótnach Urszuli Brzozowskiej-Strzałeckiej; kolorystyczne i matematyczne „gry” w czarno-białych obrazach Ryszarda Winiarskiego, w których toczą się swoiste negocjacje między jasnością i ciemnością, światłem pochłanianym przez mrok lub wyłaniającym się z niego. Momenty napięć form i barw „gorącego świata”, tworzących wrażenia optycznych iluzji bądź silnej ekspresji obecne są w pracach Zofii Artymowskiej, Jana Dobkowskiego, Jana Berdyszaka, Rajmunda Ziemińskiego, Jerzego Kałuckiego i Przemysława Mateckiego – bardzo zróżnicowanych pod względem skali, koncepcji, wyboru malarskich środków i metod.

Gorący świat to świat „tu i teraz”, ukazany nie tylko za pomocą „niewinnego” malarstwa abstrakcyjnego, lecz także zanurzony w problemach takich jak katastrofa klimatyczna czy konflikty. Wystawa miała na celu pokazanie, jak historyczne prace klasyków sztuki polskiej XX i XXI wieku zyskują aktualność i nowy wymiar interpretacyjny w kontekście pytań o szeroko pojęte momenty krytyczne oraz potencjalne scenariusze dla świata.



od lewej: Szymon Bira, Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego, Joanna Egit-Pużyńska, Michał Jachuła,
fot. Jan Godek / Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego



fot. Milena Liebe/archiwum Zachęty

7.09–3.11.2024

Prinz Gholam

kuratorka: Maria Brewińska

współpraca: Jess Łukawska

produkcja: Karolina Jezierska-Pomorska, Dominika Kaszewska, Anna Muszyńska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki

inwentaryzatorka: Monika Zaleszczuk

opieka konserwatorska: Michalina Sobierajska

kommunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz, Alicja Sznajder, Justyna Wydra

identyfikacja wizualna: Mateusz Machalski

program towarzyszący wystawie: Daria Kubilis, Zbigniew Szymańczyk, Monika Weychert, Adam Wilk, Jędrzej Zakrzewski

dostępność: Pamela Bożek, Paulina Celińska, Emilia Rudzka

Nazwa Prinz Gholam powstała z połączenia nazwisk dwóch artystów: Wolfganga Prinza i Michela Gholama, działających w duecie od 2001 roku. Pochodzą z różnych kultur – niemieckiej (Prinz) i libańskiej (Gholam) – nie są jednak przywiązani do kontekstu narodowego. W swoich pracach i działaniach przywołują wielokulturowe wątki z różnych przestrzeni i czasów. Od początku wspólnej praktyki posługują się performansem, choreografią realizowaną w obecności widzów lub dokamerowo. Tworzą też wielkoformatowe rysunki, drobne rzeźby z kamieni i proste maski.

Na wystawie pokazane zostały różne dzieła duetu artystów w niekonwencjonalny sposób korzystających z klasycznych mediów, ze szczególnym skupieniem uwagi na realizowanym przez nich modelu symbiotycznej współpracy. Ważnym elementem są tu praktyki performatywne, dzięki którym reinterpretują oni bogaty zbiór odniesień kulturowych do dzieł starożytnych, klasycznych, sztuki współczesnej, literatury, filmów, ale też historycznych miejsc, muzeów, architektury czy natury.

Prinz Gholam zaczęli współpracę od statycznych choreografii, w których z układu dwóch podmiotów powstawał trzeci: żywa rzeźba widoczna dopiero na zdjęciach. Prezentowana na wystawie seria wczesnych prac fotograficznych z lat 2002–2006 dokumentowała ten proces twórczy, w którym medium fotograficzne, a później także filmowe, pełni funkcję trzeciego oka. Od kameralnych praktyk artyści przeszli do działań w przestrzeni publicznej, otwierających nowe perspektywy. Inspirowali się istniejącymi dziełami sztuki, tworząc specyficzne kompozycje: statyczne, jakby zamrożone pozy, skomplikowane, nienaturalne układy ciał pozbawionych cech indywidualnych. W serii performansów *Mój słodki kraj* zrealizowanych w Atenach podczas documenta 14 (2017) układy ciał, precyzyjne, oszczędne ruchy i gesty miały za tło starożytne relikty stające się częścią niewerbalnego języka. Również w performansie *Moje serce to gitara gotowa do gry*, który odbył się bez udziału publiczności na początku pandemii w 2020 roku w Palazzo Altemps w Rzymie, nawiązywali dialog z rzeźbiarskimi zbiorami. Odnosili się do obowiązujących na przestrzeni wieków klasycznych kanonów piękna, doskonałości i męskiej siły, obnażając naszą fascynację dominującymi standardami kulturowymi.



fot. Maciej Landsberg/archiwum Zachęty

Od czasu pandemii Prinz Gholam posługują się prostymi maskami. Stanowią one komentarz na temat tożsamości i niosą krytykę standaryzacji społeczeństwa i obowiązujących norm; nie ujawniają tożsamości, przez co silniej wskazują na performatywność ciała. Do masek nawiązują też portrety wykonane z kamyków zbieranych na różnych kontynentach. Zawieszane na ścianie w większej liczbie stały się pozbawionym indywidualności tłumem, kolejnymi anonimowymi bohaterami. Zza masek patrzyły na widzów postaci na wielkoformatowych rysunkach, które na wystawie opatrzone zostały autorskimi, poetyckimi komentarzami. To zbiór najróżniejszych, skojarzeń, wizualnych zasobów, ukazujący relacje artystów z rzeczywistością. Dzieła Prinz Gholam są jednorodne, jakby jednego autora, i stanowią zarówno wyraz osobistych doświadczeń, jak również przełamują stereotypy społecznie konstruowanej wyobraźni kulturowej.



Prinz Gholam

FOLDER

pod redakcją Marii Brewińskiej

teksty: Maria Brewińska, Daniel Blanga Gubbay

projekt graficzny: Grzegorz Laszuk

redakcja: Małgorzata Jurkiewicz, Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Łukasz Mojsak

wersja językowa polsko-angielska

12.10.2024–12.01.2025

Paradżanow. Chcę minąć swój cień

kuratorzy: Taras Gembik, Joanna Kordjak

produkcja: Michał Kubiak

projekt wystawy: Aneta Faner

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

multimedia: Eidotech Polska

opieka konserwatorska: Michalina Sobierajska

kommunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz, Alicja Sznajder, Justyna Wydra

identyfikacja wizualna: Kaja Kusztra

program towarzyszący wystawie: Daria Kubilis, Zbigniew Szymańczyk, Monika Weychert, Adam Wilk, Jędrzej Zakrzewski

Siergiej (Sergo, Serhij) Paradżanow (urodzony jako Sarkis Paradżanian) to jeden z najwybitniejszych reżyserów XX wieku, którego niezwykła wyobraźnia i oryginalny język wizualny inspirowały od kilku dekad twórców filmowych na całym świecie. Tytuł wystawy został zaczerpnięty z wiersza XVIII-wiecznego ormiańskiego poety, którego życie i twórczość stały się głównym wątkiem jego najważniejszego dzieła filmowego – *Barwy granatu* (pierwotny tytuł: *Sajat-Nowa*) z 1969 roku. Na prezentację złożyły się sceny wybrane ze zrekonstruowanej po prawie pół wieku wersji tego oraz innych filmów Paradżanowa, a także rysunki, kolaże i asambláže artysty. Ważnym kontekstem dla ich odczytania stała się niezwykła biografia tego ormiańsko-gruzińsko-ukraińskiego artysty. Urodzony w Tyflisie (dzisiejsze Tbilisi) jako Ormianin, tworzył przez większość swojego życia w granicach Związku Radzieckiego, pomiędzy Sakartwelo (czyli Gruzją), Ukrainą i Armenią. Zmagał się z systemem politycznym, który na różne sposoby – od cenzury po represje i więzienie – ograniczał jego wolność. Najboleśniejszym wyrazem tych zmagani są prace powstałe w łagrze, gdzie spędził kilka lat.

Jako reżyser funkcjonował w ramach bardzo sztywnych, bo całkowicie zależnych od państwowego finansowania struktur przemysłu filmowego. Mimo to swoich filmach zdołał stworzyć niepowtarzalną estetykę, która nie mieściła się w żadnych kategoriach gatunkowych czy stylistycznych, rzucając wyzwanie restrykcyjnie przestrzegany, zwłaszcza w Związku Radzieckim, zasadom socrealizmu. O oryginalności tej estetyki decyduje jego własna interpretacja lokalnej obrzędowości religijnej, połączenie mistycyzmu ze zmysłową materialnością, cielesnością i erotyką, queerową, jak byśmy dziś powiedzieli, wrażliwością.

Wystawa osadzała wielowątkową i interdyscyplinarną twórczość Paradżanowa w ówczesnym kontekście politycznym i artystycznym. Towarzyszyły jej prace dwóch innych wybitnych twórców działających w czasach reżimu sowieckiego w Armenii i Gruzji: artyści wideo Hamleta Hovsepiana i malarza Karlo Kacharawy.

Pełen niejednoznaczności życiorys Paradżanowa – biseksualność, nieoczywista przynależność etniczna, narodowa czy państwowa – stanowią pretekst do postawienia sobie pytania o tożsamość: czym ona jest i co ją konstituuje – ciało, płeć, narodowość, religia? Odpowiedzi na nie poszukują też zaprezentowani w ramach wystawy



Jan Bačynsijkyj/Yana Bachynska, *Trzeci rok w drodze*, 2024, fot. Tytus Szabelski-Różniak/archiwum Zachęty



fot. Tytus Szabelski-Różniak/archiwum Zachęty

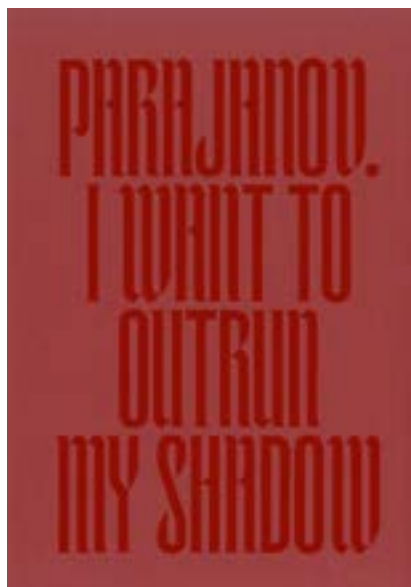


Uta Bekaia, *Najdłuższy dzień*, 2024, fot. Tytus Szabelski-Różniak/archiwum Zachęty

lub towarzyszącego jej programu współcześni twórcy wywodzący się z Ukrainy, Gruzji i Armenii: David Apakidze, Jan Bačynskij/Yana Bachynska, Uta Bekaia i Rosana Palazyan czy Roza Sarkisian. Z Paradżanowem łączy ich doświadczenie złożonej tożsamości (narodowej, płciowej, genderowej, cielesnej).

Wystawa objęta honorowym patronatem Jego Ekscelencji Aleksandra Arzoumaniana, Ambasadora Republiki Armenii w Polsce.

W ramach wystawy Zachęta we współpracy z Untitled Tbilisi oraz Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski realizowała miesięczną rezydencję Davida Apakidze w Warszawie.



*Paradžanow. Chcę minąć swój cień /
Parajanov. I Want to Outrun My Shadow*

FOLDER

pod redakcją Tarasa Gembika i Joanny Kordjak

teksty: Taras Gembik, Joanna Kordjak,
Olexii Kuchanskyi

noty o artystach: Jess Łukawska

projekt graficzny: Kaja Kusztra

redakcja: Jolanta Pięrkos

tłumaczenie: Łukasz Mojsak

wersje językowe polska i angielska

19.10.2024–2.02.2025

Historie potencjalne

artystki i artyści: Noor Abed, Basma al-Sharif, Kader Attia, Ariella Aïsha Azoulay, Anna Boghigian, Karolina Grzywnowicz, Nikita Kadan, Rabih Mroué, Mykola Ridnyi, Ala Savashevich, Wael Shawky

kuratorki: Maria Brewińska, Katarzyna Kołodziej-Podsiadło, Joanna Kordjak

współpraca: Jess Łukawska

produkcja: Karolina Jezierska-Pomorska, Dominika Kaszewska, Anna Muszyńska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Daniel Artur Kowalski, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki, Ferwor i Eidotech Polska

inwentaryzatorka: Monika Zaleszczuk

opieka konserwatorska: Michalina Sobierajska

komunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz, Alicja Sznajder, Justyna Wydra

program towarzyszący wystawie: Daria Kubilis, Zbigniew Szymańczyk, Monika Weychert, Adam Wilk, Jędrzej Zakrzewski

dostępność: Pamela Bożek, Paulina Celińska, Emilia Rudzka

Punktem wyjścia wystawy stała się koncepcja historii potencjalnej sformułowana przez Ariellę Aishę Azoulay, badaczkę myśli politycznej i kultury wizualnej, w książce *The Potential History. Unlearning Imperialism* (2019). Autorka odrzuca historię jako dyscyplinę nauki, traktuje ją jako narzędzie przemocy imperialnej i kwestionuje dominujące narracje utrwalane przez instytucje (granice, państwa narodowe, muzea i archiwa). Historia potencjalna to narzędzie naprawcze, strategia opowiadania historii na nowo: z niezachodniej i dekolonialnej perspektywy. Azoulay ujawnia wciąż powtarzane mechanizmy wyzysku, ale pozwala też zająć się skutkami przemocy imperialnej, tak jakby wydarzała się tu i teraz. Postulowane przez nią „oduczenie imperializmu” oznacza pisanie historii w oparciu o nieeksploatowane dotąd dokumenty przeszłości lub niematerialne źródła wiedzy, z uwzględnieniem wielości tożsamości i kultur, których już nie ma albo które na naszych oczach ulegają rozpadowi. Jest to spojrzenie na przeszłość, ale zorientowane na przyszłość i naprawę współczesnych relacji.

Zaprezentowane na wystawie prace — filmy, instalacje i obiekty powstałe w ostatnich latach — łączyła tematyka zawłaszczania, instrumentalnego traktowania i odzyskiwania historii ukazana w kontekście obecnych napięć politycznych. Dotyczą one regionów niedawnych i aktualnych konfliktów, naznaczonych dziedzictwem kolonializmu, a także rosyjskiego imperializmu: Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej i Europy Wschodniej.

Mechanizmy manipulacji historią odsłaniała metafora teatru marionetek, po którą sięgnął w *Kabaretowych krucjatach* Wael Shawky. Reinterpretuje on historie wypraw krzyżowych i zderzenia dwóch cywilizacji na podstawie arabskich źródeł historycznych, kwestionując przy tym neutralność archiwów i wskazując na polityczny wymiar aktu opowiadania o przeszłości.

Ten temat w kontekście archiwów fotograficznych poruszyli Rabih Mroué i Nikita Kadan. Fotografia to ważne narzędzie konstruowania historiografii XX wieku, ale szczególnie podatne na zakłamania. W pracach obu artystów,



Anna Boghiguian, *Jedwabny szlak*, 2020– 2021, fot. Maciej Landsberg/archiwum Zachęty

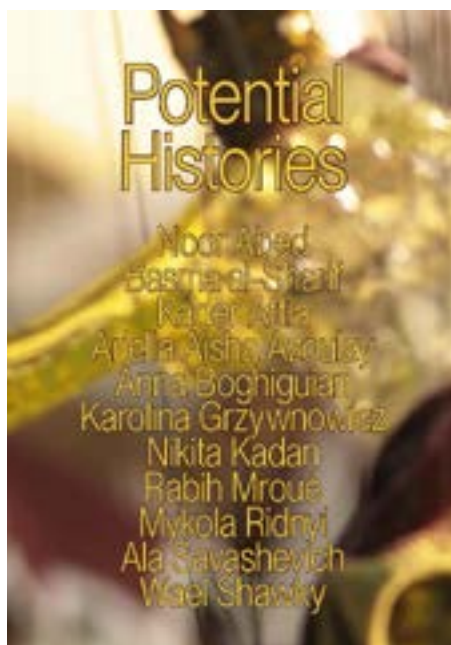
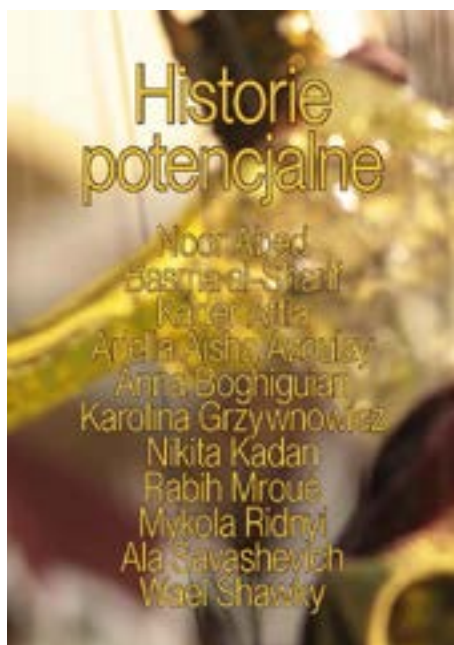


Kader Attia, *Przeploty obiektu*, 2020, fot. Maciej Landsberg/archiwum Zachęty

dotykających problemu współczesnych wojen o pamięć, ludzie z ich indywidualnymi historiami ukazani są jako pionki w bezwzględnej grze politycznej. W tę tematykę wpisywał się film Mykoly Rydnia *Batalia o Mazepę*, w którym poprzez zderzenie dwóch różnych narracji dotyczących biografii ukraińskiego bohatera narodowego artysta udowadnia, że sztuka może być narzędziem odzyskiwania historii. Ala Savashevich natomiast skonfrontowała się w swojej pracy ze spuścizną sowieckiego imperium.

Zawłaszczanie lub pozbawianie historii kolonizowanych narodów oraz dóbr kultury jako narzędzie budowania imperialnej dominacji to jeden z kluczowych wątków prac Kadera Attii. Również Azoulay w swoim filmie nawiązała do tematu grabieży dóbr kultury przez państwa europejskie. Z kolei Anna Boghiguiian przygląda się zwłaszcza procesom społeczno-gospodarczym opartym na niewolnictwie i wykorzystaniu taniej siły roboczej, które dały początek wielkim potęgom imperialnym. Doświadczenie przesiedlenia i oderwania od własnej kultury i własnej ziemi stało się punktem wyjścia dla prac Basmy al-Sharif i Karoliny Grzywnowicz. Poruszany w nich problem eksploatacji zasobów naturalnych i imperialnej przemocy poprzez zawłaszczanie ziemi podjęła w swoim filmie także Noor Abed.

Wystawa wskazywała na istotną rolę artystów i języka sztuki w pisaniu historii na nowo, a także instytucji kultury jako przestrzeni, w której historii potencjalne mogą wybrzmieć.



Historie potencjalne / Potential Histories

FOLDER

pod redakcją Marii Brewińskiej, Katarzyny Kołodziej-Podsiadło i Joanny Kordjak

teksty: Tomasz Szerszeń oraz Zuzanna Andruszko, Maria Brewińska

noty o artystach: Zuzanna Andruszko, Maria Brewińska, Jess Łukawska

projekt graficzny: Kaja Kusztra

redakcja: Małgorzata Jurkiewicz

współpraca: Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz, Łukasz Mojsak (esej Tomasza Szerszenia)

wersje językowe polska i angielska

25.10.2024–5.01.2025

Małgorzata Niedzielko. Puste miejsce po radości [MPZ]

kuratorka wystawy: Magda Kardasz

współpraca: Pola Gadowska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

Małgorzata Niedzielko jest artystką, dla której przyroda jest niewyczerpanym źródłem inspiracji, a także polem odniesienia dla egzystencjalnych nastrojów czy przemyśleń nad stanem świata. Do swoich rzeźb i instalacji często wykorzystuje pierwotne, naturalne materiały: metal, drewno, ziemię, elementy organiczne. Obserwuje ich przemiany, zużywanie, degradację, rozkład do stanu pierwotnej materii. Fascynują ją też przeobrażenia przyrody związane z porami roku – szczególnie procesy jesiennego obumierania, zimowego zamrożenia życiowych soków, kiedy smutkowi przemijania towarzyszy nieśmiało oczekiwanie na wiosenny rozkwit.

Ostatnio jednym z najważniejszych źródeł inspiracji i miejscem twórczych eksperymentów Małgorzaty Niedzielko stał się ogród wokół odziedziczonego po ojcu domu. Wystawa *Puste miejsce po radości* prezentowała wybór instalacji rzeźbiarskich, fotografii i filmów powstałych w ostatnich latach w tej „naturalnej pracowni” artystki, w tym rzeźby, zdjęcia i krótkie filmy z cyklu *Kompost* przygotowane z myślą o Miejscu Projektów Zachęty. Artystka bawi się w nich ideą artystycznego recyklingu, symbolicznie włączając swoją sztukę w wielkie koło przemiany materii. Prace te niosą przesłanie, że wszystko przemija, ale piękno możemy znaleźć w nieoczywistych miejscach.

Na wystawie artystka pokazała także dzieła wcześniejsze: instalację noszącą tytuł *Puste miejsce po radości* – metaforyczny zapis stanu zimowego zamrożenia przyrody, sił witalnych czy tytułowej radości; filmowy minihorror z nocnego ogrodu, a także rzeźbiarską instalację *Odmrażanie emocji*, dopełnioną audioinstalacją Andreasa Bicka. Podobnie jak impresje artystki z ogrodu w pełni lata, tak i jej starsze prace zdają się dawać nadzieję na odrodzenie, rozmrożenie zimowego świata przyrody i uczuć.



Małgorzata Niedzielko. *Puste miejsce po radości* / *The Empty Place Left by Joy*

FOLDER

tekst: Magda Kardasz

według projektu graficznego Jakuba Jezierskiego

redakcja: Jolanta Pieńkos

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz

wersja językowa polsko-angielska



fot. Anna Zagrodzka/archiwum Zachęty

16.11.2024–25.01.2025

Tomáš Rafa. Obywatele

kurator: Michał Jachuła

produkcja: Zuzanna Andruszko, Karolina Jezierska-Pomorska, Dominika Kaszewska, Anna Muszyńska

montaż: Andrzej Bialik, Dariusz Bochenek, Remigiusz Olszewski, Grzegorz Ostromecki, Paweł Ostromecki

inwentaryzator: Monika Zaleszczuk

opieka konserwatorska: Michalina Sobierajska

kommunikacja wystawy: Zofia Koźniewska, Milena Liebe, Alicja Malicka, Aleksandra Sienkiewicz, Alicja Sznajder, Justyna Wydra

program towarzyszący wystawie: Daria Kubilis, Monika Weychert, Adam Wilk, Jędrzej Zakrzewski

dostępność: Emilia Rudzka

Głównym tematem wystawy prezentującej prace Tomáša Ráfy była polaryzacja polskiego społeczeństwa na tle światopoglądowym, obserwowana od 2010 roku i stale się pogłębiająca. Artysta obdarzony znakomitym zmysłem obserwacji rejestruje kamerą wideo i aparatem fotograficznym wrażliwe tematy społeczne, wybrzmiewające w przestrzeni publicznej przede wszystkim na demonstracjach, zgromadzeniach i marszach – konfrontacjach pełnych przemocy. Odważnie wkracza w centra konfliktów i w sposób możliwie najbardziej obiektywny, bez użycia słownego komentarza, przedstawia stanowiska różnych stron sporu – ich rozumienie patriotyzmu, kwestii uchodźstwa, praw osób LGBTQ i praw kobiet. Ważnym wątkiem jest dlań także religia i jej miejsce w polskiej przestrzeni publicznej.

Działając w domenie sztuk wizualnych, które charakteryzują się znacznie większą wolnością myśli i ekspresji niż obrazy i dokumenty zapośredniczone przez telewizję i inne środki masowego przekazu, artysta ukazuje współczesne społeczeństwo w kryzysie. Przy użyciu wyłącznie środków audiowizualnych definiuje pojęcia takie jak dehumanizacja, kategoryzacja, ksenofobia, rasizm, czy mowa nienawiści. Jednocześnie swoimi pracami i opartymi na nich działaniami edukacyjnymi otwiera możliwości nawiązania konstruktywnego dialogu między ludźmi o różnych poglądach.



Tomáš Rafa. Obywatele / Citizens

FOLDER

teksty: Jan Sowa; rozmowa Michała Jachuły z Tomášem Ráfą

projekt graficzny: Piotr Antonów

redakcja: Małgorzata Jurkiewicz

tłumaczenie: Tomasz Jurewicz

wersja językowa polsko-angielska



fot. Jakub Celej/archiwum Zachęty



fot. Tomáš Rafa/archiwum Zachęty



Działalność

Dział zbiorów i inwentarzy

Pracownicy działu sprawują opiekę nad kolekcją Zachęty oraz obiektami pokazywanymi na odbywających się w Zachęcie wystawach czasowych. Zajmują się pozyskiwaniem, ewidencją, katalogowaniem, opracowaniem i udostępnianiem prac z kolekcji Zachęty. Obecnie znajdują się w niej 3722 obiekty, wszystkie dostępne są w katalogu cyfrowym na stronie internetowej Zachęty. Katalog został uzupełniony w tym roku 146 wizerunkami cyfrowymi prac.

Do głównych zadań działu należy prowadzenie procedur związanych z użyczaniem prac na wystawy organizowane przez polskie i zagraniczne muzea, galerie i instytucje kultury. W tym roku użyczone zostały następujące prace:

- Alina Szapocznikow, *Nowotwory uosobione*, 1971, wystawa *Bezwzględne wyeliminowanie rzeźby. Polska rzeźba pierwszej połowy lat 70.*, Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, marzec–sierpień 2024
- Włodzimierz Pawlak, *Muchy*, 1983, wystawa *Nowa ekspresja*, Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu w Toruniu, luty–maj 2024
- Erna Rosenstein, *Spalenie czarownicy*, 1966; Leonard Sempoliński, *Na spacerze*, 1946–1949, *Na spacerze*, 1946–1949, *Spotkanie*, 1946–1949, wystawa *Surrealizm i inne mity*, Muzeum Narodowe w Warszawie, maj–sierpień 2024
- Miłosz Benedyktowicz, *Tramwaj (Dzień dobry, pierwsza zmiana)*, 1971–1972, wystawa *Prawda i wolność. Ks. Jerzy Popiełuszko*, Muzeum Archidiecezji Warszawskiej, czerwiec–listopad 2024; wystawa *Miłosz Benedyktowicz. Prawie niebo*, Galeria Salon Akademii w Warszawie, od grudnia 2024
- Stanisław Dróżdż, *Bez tytułu*, 2003; Jarosław Modzelewski, *Widok na drogę*, 2000; Julita Wójcik, *Falowiec*, 2005–2006, *Transformacje. Nowoczesność w III RP*, Muzeum Narodowe w Krakowie, od grudnia 2024
- Ryszard Winiarski, *Gra szablonu i przypadku*, 1985, *1.1.2.1.3.1...*, 1977, *Sto zdarzeń 1 × 1*, 1977, *Losowanie dwiema kostkami*, 1977, od września 2024, *Dróżdż. Opałka. Winiarski. GRA(nic)α*, Muzeum Współczesne Wrocław
- Krzysztof Wodiczko, *Projekcja na fasadę Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki*, 2005; Marta Deskur, *To jest Klara, a to ja jestem, Pico*, 1998, wystawa *Chcemy całego życia*, Państwowa Galeria Sztuki w Sopocie, od października 2024
- Marek Konieczny, *Santa Conversatione*, 1975, wystawa *Allora vero*, The Morra Greco Foundation, maj–lipiec 2024
- Małgorzata Mirga-Tas, *Przeczarowując świat (Grudzień)*, 2022, wystawa *Małgorzata Mirga-Tas*, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, Sewilla, do kwietnia 2024; wystawa *Małgorzata Mirga-Tas*, Bonnefanten, Maastricht, od czerwca 2024
- Joanna Piotrowska, *Bez tytułu (Self-defense)*, 2014, *Bez tytułu (Self-defense)*, 2014, *Bez tytułu*, 2019, wystawa *Change to Come*, Kunsthalle Lipsiusbau, Drezno, od listopada 2024
- Katarzyna Kozyra, *Łaźnia męska*, 1999, *Cheerleaderka*, 2006, *Il Castrato/Kastrat*, 2006, *Pojawienie się jako Lou Salome*, 2005, *Callas*, z serii *Non so più*, 2004, *Diwa. Reinkarnacja*, 2005–2006, *Opowieść zimowa*, 2005–2006, wystawa *Katarzyna Kozyra. Być kimś, kim się (nie) jest*, Galerie Výtvarného Umění, Ostrava, od września 2004



Ewa Kuryluk, *Autoportret z oknem*, 1965

- Zuza Golińska, *Suns Totem II*, 2019, *Suns Totem III*, 2019, *Suns Totem IV*, 2019, *Suns Chain I*, 2019, *Baby Sun II*, 2019, wystawa *Potęga monochromu*, Galeria Sztuki Współczesnej BWA w Katowicach, październik–listopad 2024
- Alina Ślesińska, Łukasz Kwietniewski, Łukasz Engel, *Wizualizacje projektów architektonicznych Aliny Ślesińskiej*, 2007, wystawa *One Man Does Not Rule a Nation*, Trafostacja Sztuki w Szczecinie, od września 2024
- Zbigniew Dłubak, *Asymetria* 54, 1993; Tadeusz Dominik, *Pejzaż*, 1988; Stanisław Dróżdż, *Słowo/Literę L/J/*, 2003; Stanisław Fijałkowski, *Dwa prawdziwe kolory* 23 VIII 2002, 2002; Stanisław Fijałkowski, *IV obraz dla Walerii*, 1992; Ryszard Grzyb, Nr 43, 1992; Zbigniew Makowski, *Purifiez nos coeurs*, 1977–1982; Marek Sapetto, *Sprawca cienia*, 1972, *Kropek wiele*, 1973; Jerzy Rosołowicz, *Neutrony – temat VII/A*, 1966; Paweł Susid, *Bez tytułu (coś dawno nie widziałem cię na wystawie sztuki nowoczesnej)*, 2001; Henryk Stażewski, 2–1982, 1982, Nr 81, 1976; Jan Tarasin, *Pięć nieskończonych i nieczytelnych wątków*, 1985, *Sytuacja*, 1978, siedziba Instytutu Adama Mickiewicza w Warszawie, wrzesień–listopad 2024.

Systematycznie prowadzimy badania nad historią kolekcji i organizujemy wystawy wybranych prac poza Zachętą. W 2024 roku po raz kolejny współpracowaliśmy z Narodowym Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego we Wrocławiu, przygotowując ekspozycję *Gorący świat. Wystawa malarstwa z kolekcji Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki* (kuratorzy: Joanna Egit-Pużyńska, Michał Jachuła). Pokazaliśmy na niej 46 obrazów 15 artystek i artystów posługujących się językiem abstrakcji.

Ważną częścią naszej pracy są działania z zakresu profilaktyki konserwatorskiej i ochrony zbiorów. W tym roku przeprowadziliśmy generalny remont jednego z magazynów malarstwa. Zabiegom konserwatorskim zostało poddanych 147 obiektów, m.in. Józef Robakowski, *Pan Jeleń (Autoepitafium)*, 1990; zespoły obrazów Ryszarda Winiarskiego (1936–2006) oraz Urszuli Brzozowskiej-Strzałeckiej (1936–2021). Prace konserwatorskie wykonała pracownia CROATON Konserwacja i Restauracja Obiektów Dzieł Sztuki sp. z o.o.

W 2024 roku została powołana ponownie Komisja ds. zakupów, darów i depozytów dzieł sztuki, zlikwidowana w 2022 roku przez ówczesną dyrekcję instytucji. Oznacza to powrót do transparentnego procesu rozbudowy zbiorów. Po raz pierwszy nie realizowaliśmy zakupów do kolekcji z dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu *Narodowa kolekcja sztuki współczesnej*, co również było efektem zmiany w polityce zakupów w latach 2022–2023. Kolekcja wzbogaciła się jednak o cenne prace:

jako dar Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych

- Marcin Jasik, *Bez tytułu*, 2022, akryl, płótno, 200 × 140 cm
- Przybyszek z Przyszłości, *Przed głównym wejściem*, 2022, tkanina, farba, 150 × 200
- Paweł Żukowski, *Napisy końcowe*, 2021, wideo, 4'30"

37 prac na papierze Ewy Kuryluk, będących darem artystki

- *W futrzanej czapce*, 1966, linoryt, papier, 30 × 20 cm
- *Bez tytułu*, ok. 1965, litografia, papier, 33,5 × 32 cm
- *Autoportret z oknem*, 1965, litografia, papier, 32,5 × 24,5 cm
- *W Kazimierzu*, 1966, litografia, papier, 26 × 30 cm
- *Burano*, ok. 1965, litografia, papier, 30 × 23,7 cm
- *Widok z okna*, ok. 1965, litografia, papier, 32,5 × 27,5 cm
- *Para z kotem i ptakiem*, 1967, litografia, 36 × 55 cm
- *Z pawiem*, 1967, litografia, papier, 35 × 24,5 cm
- *Luiza z ptakami*, 1967, litografia, papier, 36,5 × 24 cm
- *Portret z kwiatem [I]*, 1965, litografia, papier milimetrowy, 36,5 × 25 cm
- *Wazon I*, 1967/1968, litografia, papier, 40 × 30 cm
- *Kobiety grające w piłkę*, 1967, litografia, papier, 71 × 51 cm



Przybyszek z Przyszłości, Przed głównym wejściem, 2022



Iza Tarasewicz, Płynąc z falami w kierunku równowagi, 2011, fot. Daniel Rumiancew/archiwum Zachęty

- *W oknie*, 1967, litografia, papier, 36 × 25 cm
- *Martwa natura z wazonem i modelkami*, 1966, litografia, papier, 44 × 33 cm
- *Jesienne kobiety* [II], 1967, litografia, papier Fabriano Ingres, 48,5 × 52 cm
- *Spotkanie przy drzewie* [I], 1968, litografia, papier, 40 × 45,5 cm
- *Modelki w krajobrazie*, 1967, litografia, papier, 33 × 41 cm
- *Człkopejzaż po bitwie*, 1968, litografia, papier, 45 × 51,5 cm
- *Ewa z przyjaciółką*, 1967, litografia, papier, 30,5 × 40,5 cm
- *Z Helmutem, ptakami i rybami*, 1968, litografia, papier, 32 × 43 cm
- *Ewa, drzewo i wąż* [I], 1968, litografia, papier, 49,5 × 32,5 cm
- *Kobieta z rybami*, 1968, litografia, papier, 59 × 45 cm
- *Para z telewizorem*, 1968, litografia, papier, 33,5 × 38,5 cm
- *Ten szatan Ewa* [I], 1968, litografia, papier, 36,5 × 46 cm
- *Oko opatrności* [II], 1967, litografia, złoty proszek, 54 × 43,5 cm
- *Wazon*, 1968, litografia, papier, 33 × 25 cm
- *Na balkonie*, 1967, litografia, papier, 61 × 46 cm
- *Bez tytułu (modelki w krajobrazie)*, 1967/1968, litografia, papier, 39 × 29,5 cm
- *Ekran w głowie* [I], 1970, litografia, złoty proszek, 64 × 49,5 cm
- *Z oknem*, 1969, litografia, złoty proszek, karton, 43,5 × 50 cm
- *Noga i głowa*, ok. 1968, litografia, papier, 49 × 63 cm
- *Nasz pokój z czerwonym kwiatem*, 1967/1969, litografia, papier, 65,5 × 49 cm
- *Ewa z wężem*, 1966, litografia, papier, 33 × 44 cm
- *Cyrk II*, 1966, akwaforta, papier, 26 × 16,5 cm
- *Kawaler na koniku*, 1967, akwaforta, papier, 29 × 21,5 cm
- *Apokalipsa w sypialni*, 1973, litografia, papier Arches Velin BFK Rives, 50,5 × 48,5 cm
- *Z żółwiem* [I], 1971, litografia, papier, 61,5 × 44,4 cm

oraz zakup

- Iza Tarasewicz, *Płynąc z falami w kierunku równowagi*, 2011, stal, aluminium.

Ponadto TZSP przekazało nam w darze maskę pośmiertną Gabriela Narutowicza z pracowni braci Łopieńskich, 1922, gips, 25 × 25 × 35 cm. Do kolekcji trafiła też kopia producencka prezentowanego w tym roku w Pawilonie Polskim na Biennale Sztuki w Wenecji filmu Open Group, *Powtarzajcie za mną II*, 2024, instalacja wideo, karaoke, 35'13".

KOLEKCJA W LICZBACH

- | | |
|-----------------------|------|
| • dzieł ogółem | 3722 |
| • malarstwo | 682 |
| • rzeźba i instalacja | 147 |
| • grafika | 2178 |
| • rysunek | 361 |
| • fotografia | 271 |
| • nowe media | 83 |

Dział dokumentacji i biblioteka

Praca w dziale dokumentacji to stałe przypominanie o znaczeniu pamięci. Funkcjonujemy między czasami: opiekujemy się przeszłością, a w teraźniejszości tworzymy zasoby dla przyszłości. Widziany pod tym kątem rok 2024 wydaje się wyjątkowy: pełen zmian, bogaty w oczekiwania i refleksję na temat czasu. W roku tym położyliśmy szczególny nacisk na wniknięcie w proces projektowania wystaw: staraliśmy się być obecne, obiektywne i równocześnie skoncentrowane na specyfice dokumentowanych projektów. Każda wystawa realizowana w Zachęcie jest inna, a dokumentacja stanowi jej indywidualne odbicie. Udało się nam zbudować zasób współtworzony przez innych pracowników Zachęty: materiały opracowane przez dział komunikacji, dział wydawnictw, dział dostępności wzbogaciły nasz zbiór zarówno pod kątem ilości, jak i jakości metadanych opracowywanych materiałów. Wykorzystanie systemu MuseumPlusRIA pozwoliło na podjęcie idei współpracy w przestrzeni samej instytucji, a także, w dalszej perspektywie, umożliwi udostępnienie naszych zasobów w większej skali.

W porozumieniu z Archiwum Zakładowym gromadzimy materiały źródłowe dotyczące historii samej instytucji. Koncentrujemy się na dokumentowaniu wewnętrznego funkcjonowania Zachęty, którego efektem jest m.in. rozbudowanie modułu instytucjonalnego w MuseumPlusRIA. W naszych magazynach zachowujemy pamięć o miejscu, jego misji, a także ludziach, którzy je współtworzyli i współtworzą.

Misją działu jest również dokumentacja życia artystycznego w Polsce – posiadamy unikalny zbiór archiwaliów dotyczących twórczości artystów polskich aktywnych po 1945 oraz instytucji działających na terenie całego kraju. Dzięki bezpośrednim kontaktom z artystami nasze zbiory stale wzbogacają się o wyjątkowe materiały. Celem nie jest jedynie poszerzanie tych zasobów, lecz przede wszystkim wsparcie osób twórczych w opracowaniu ich dorobku. W 2024 roku współpracowaliśmy z Grupą Sędzia Główny, Krystyną Wojtyną-Drouet, a także udało się nam, dzięki współpracy z działem zbiorów i inwentarzy, rozpocząć opracowanie materiałów pochodzących z archiwum Barbary Majewskiej (dyrektorki Zachęty w latach 1990–1993). Stałą praktyką jest też wzbogacanie zbioru dokumentacji osób artystycznych o materiały pozyskane od autorek i autorów, których wystawy realizowane są w Miejscu Projektów Zachęty.

Częścią działu dokumentacji jest biblioteka fachowa gromadząca publikacje dotyczące sztuki XX i XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem sztuki polskiej. Księgozbiór zawiera wiele pozycji poświęconych teorii sztuki i krytyce artystycznej, działaniom kuratorskim oraz kolekcjonowaniu i wystawianiu sztuki najnowszej. Znajdują się w nim także polskie i zagraniczne czasopisma na temat sztuki i architektury. Materiały biblioteczne i te z działu dokumentacji udostępniane są w czytelni. Od 2020 roku biblioteka oferuje możliwość korzystania z bazy Academica. Placówka współpracuje z innymi instytucjami w zakresie wypożyczeń i wymiany międzybibliotecznej.

Stale pracujemy nad udostępnieniem większej liczby materiałów w formie cyfrowej. Odpowiadamy na liczne kwerendy i wspieramy osoby prowadzące badania naukowe związane ze sztuką XX i XXI wieku. Większość pozyskiwanych materiałów opracowujemy zgodnie ze standardami Spectrum 2.0, szczególną uwagę zwracając na kwestię dostępności, dążymy też do szerokiego udostępniania naszych zasobów za pomocą systemu MuseumPlusRIA w przestrzeni czytelni.



fot. Maciej Landsberg/archiwum Zachęty

Jak co roku pracowniczki działu prowadziły zajęcia dla grup studenckich, podczas których przedstawiały charakter zbiorów bibliotecznych i archiwalnych Zachęty, informowały o zasadach korzystania z nich, a także wskazywały, w jaki sposób materiały gromadzone w dokumentacji mogą być wykorzystywane w pracy badawczej. W zajęciach wzięły udział osoby z Wydziału Badań Artystycznych i Studiów Kuratorskich Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, Sekcji Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Biblioteki Stowarzyszenia Kompozytorów Polskich. W dziale dokumentacji i bibliotece odbywały również praktyki osoby studiujące historię sztuki i kierunki pokrewne.

DOKUMENTACJA W LICZBACH

Dokumentacja wystaw

- wystawy archiwalne: opracowanie 87 rekordów wystaw, dołączenie 225 opracowanych plików (FOT, PLA, TEK)
- wystawy w roku 2024: 19 rekordów nowych wystaw, dołączenie 7530 opracowanych plików (FOT, WID, AUD, TEK, PRA, IDW, ARC)

Dokumentacja artystek/artystów

- 41 299 teczek dokumentacji indywidualnej (w 2024 dołączyliśmy 1492 nazwiska)
- 1115 dołączonych materiałów prasowych w formacie papierowym i cyfrowym

Biblioteka

- 24 904 rekordy zbiorów bibliotecznych i katalogów działu dokumentacji (w 2024 roku utworzono 1372 rekordy)
- 424 osoby korzystające z materiałów w czytelni

udostępniono w czytelni

- z księgozbioru biblioteki: 529 tomów (w tym: 202 książki, 297 katalogów, 30 czasopism)
- z zasobów dokumentacji: 2595 tomów (w tym: 1548 segregatorów, 1047 katalogów)
- wypożyczono: 193 tomy (w tym: 117 książek, 57 katalogów, 19 czasopism)

Podziękowania zechcą przyjąć:

- osoby wspierające poszerzenie zasobów działu: Jakub Celnikier, Karolina Wiktor, Aleksandra Kubiak, Czesław Pius Ciapało, Maria Krawczyk-Domurat, Barbara Dąbrowska
- osoby, które odbyły staż w dziale: Sara Rivas, Mateusz Biezuński, Maksym Bardzik, Antonina Karczewska, Martyna Zmysłowska

Dział edukacji

W roku 2024 praca działu edukacji była wyjątkowo trudna, w ostatnich latach doszło bowiem do trzech istotnych zmian wpływających na program: były to zerwanie ciągłości, marginalizacja i usługowość. Program edukacyjny składał się z oprowadzań oraz działań warsztatowych, w oparciu o aktualne wystawy prezentowane w galerii, kolekcję Zachęty i pracownię technik plastycznych dla dorosłych. Działania warsztatowe i oprowadzania skierowane były do odbiorców indywidualnych w różnych przedziałach wiekowych i grup zorganizowanych. Współpracowały z nami liczne osoby edukatorskie, prowadzące działania w języku polskim, angielskim i ukraińskim. Program publiczny obejmował wydarzenia otwarte – spotkania, wykłady i dyskusje, których celem było pogłębienie tematów poruszanych na wystawach. Produkowaliśmy także podcasty (z Biurem Biennale), audioprzewodniki i rejestracje materiałów do *Archiwum edukacji*.

W drugiej połowie roku zaproponowaliśmy własne projekty. Pierwszym krokiem na drodze budowania tożsamości działu było zawieranie nowych sojuszy i odnawianie starych. Zachęta jest galerią otwartą na różnorodność potrzeb odbiorców – i temu chcieliśmy dać wyraz. W ramach cykli wydarzeń edukacyjnych zrealizowano spotkania dla edukatorów i nauczycieli we współpracy z Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń. We współpracy z działem dostępności i Fundacją Dom Kultury zrealizowano 9 spotkań warsztatowych w warszawskich aresztach. Działaliśmy wspólnie m.in. z kolektywem 7ALAS, Fundacją STUS, Migraart.waw.pl (Fundacja Strefa WolnoSłowa), Fundacją Ukraiński Dom, Fundacją W Stronę Dialogu. Z Centrum Alzheimer'a i Centrum Montessori Senior zrealizowaliśmy *Włączenie społeczne. Wyzwania i praktyki wobec zaburzeń neuropoznawczych*, wydarzenie, które stało się przyczynkiem do budowania nowego programu w roku 2025. Przy współpracy z działem komunikacji oraz Towarzystwem Zachęty Sztuk Pięknych, Państwowym Muzeum Etnograficznym i Parafią Ewangelicko-Augsburską św. Trójcy zorganizowany został *Piknik sąsiedzki* na placu Małachowskiego, podczas którego odbył się performans Alicji Czyrczel *Hydrofonie*. Dział edukacji współorganizował z Amnesty International Polska i urzędem m.st. Warszawy wydarzenia odbywające się w Zachęcie w ramach Warszawskiego Tygodnia Praw Człowieka. Upamiętnienie *W rocznicę śmierci prezydenta Gabriela Narutowicza* zrealizowaliśmy z Instytutem Narutowicza, rozpoczynając wspólny, wieloletni cykl poświęcony napięciom między tym, co narodowe, a tym, co obywatelskie w myśli politycznej. Dalsze plany obejmują działania naukowe, popularyzatorskie i wystawiennicze. W ramach współpracy międzydziałowej trwają prace nad opracowaniem dorobku Krystyny Wojtyny-Drouet, realizowane na polach dokumentacji, archiwizacji, produkcji filmowej oraz wydawniczej, we współpracy z Wytwórnią Filmów Oświatowych w Łodzi i Ośrodkiem Kultury Ochoty.

Ważnym dla nas wydarzeniem, dotyczącym podtrzymywania zerwanej ciągłości, był powrót konferencji *Sztuka edukacji*, tym razem traktującej *O cyfrowym doświadczaniu kultury*, w której udział wzięli edukatorzy i nauczyciele z instytucji kultury z całej Polski. W dniach 22–24 listopada w Zachęcie odbywały się wykłady, pokazy projektów oraz warsztaty dotyczące możliwości wykorzystania narzędzi technologicznych w edukacji kulturalnej. Część wydarzeń zrealizowana została w ścisłej współpracy z Pracownią 3D i Zdarzeń Wirtualnych II Wydziału Sztuki Mediów ASP. Ucieszyła nas tutaj aproba pracowniczek dawnego działu edukacji, a ich ciepłe słowa wsparcia stały się motorem działania.



fot. Marcin Libelt/archiwum Zachęty



koncert zespołu Nagrobki w ramach konferencji *Sztuka edukacji*, fot. Jakub Celej/archiwum Zachęty

Chcemy w przyszłym roku zrobić wszystko, by dalej budować tożsamość działu, odzyskać sprawczość i autonomię w tworzeniu własnego programu.

EDUKACJA W LICZBACH

W roku 2024 przeprowadzono 234 warsztaty (łącznie frekwencja: 5053), w tym:

- 45 warsztatów rodzinnych i warsztatów dla rodzin ASD (łącznie frekwencja: 556)
- 164 warsztaty dla szkół i przedszkoli (łącznie frekwencja: 3886)
- 25 otwartych warsztatów specjalnych dla dorosłych, dzieci i młodzieży (łącznie frekwencja: 611)

W ostatnim roku przygotowano:

- 6 programów warsztatowych
- 4 programy warsztatów szkolnych do wystaw (18 scenariuszy)
- program warsztatów szkolnych bazujących na kolekcji galerii (6 scenariuszy)
- program warsztatów z technik plastycznych dla dorosłych (4 scenariusze)

Przeprowadzono 258 oprowadzań po wystawach w Zachęcie i Miejsu Projektów Zachęty (łącznie frekwencja: 5864), w tym:

- 76 oprowadzań otwartych w jęz. polskim (łącznie frekwencja: 1706)
- 108 oprowadzań dla grup (łącznie frekwencja: 2283)
- 13 otwartych oprowadzań w jęz. angielskim z cyklu *Saturday Artwalk* (łącznie frekwencja: 136)
- 10 otwartych oprowadzań w jęz. ukraińskim (łącznie frekwencja: 131)
- 36 oprowadzań kuratorskich i autorskich (łącznie frekwencja: 1191)
- 11 oprowadzań z cyklu *Patrzeć/Zobaczyć. Spotkania dla dorosłych 60+* (łącznie frekwencja: 353)
- 4 spacer i oprowadzania terenowe (łącznie frekwencja: 64)

Do oferty edukacyjnej wprowadzono 3 nowe scenariusze oprowadzań:

- spacer architektoniczny po placu Małachowskiego
- oprowadzanie historyczne po budynku galerii
- oprowadzanie i pokaz prac związanych z zamachem na Gabriela Narutowicza (współpraca z działem zbiorów i działem dokumentacji)

Zrealizowano nagrania audioprzewodników w języku polskim i angielskim do wystaw w Zachęcie:

- *Łzy szczęścia*
- *Waza na wodę. Hydrobotanika na placu Małachowskiego*
- *Paradżanow. Chcę minąć swój cień*

W ramach wydarzeń specjalnych towarzyszących programowi galerii odbyło się 55 wydarzeń (łącznie frekwencja: 1962), w tym:

- 15 wykładów (łącznie frekwencja: 424)
- 7 pokazów filmowych (łącznie frekwencja: 152)
- 8 spotkań z artystami (łącznie frekwencja: 374)
- 16 paneli dyskusyjnych (łącznie frekwencja: 372)
- 9 koncertów i wydarzeń performatywnych (łącznie frekwencja: 640)

Część nagrań z wydarzeń towarzyszących wystawom zostało udostępnionych w ramach *Archiwum edukacji* na stronie internetowej galerii oraz kanale Spotify – 26 nagrań audio (łącznie liczba pobrań 658).

Program własny:

- 2 spotkania otwarte – dyskusje
- 3 spotkania dla edukatorów i nauczycieli w ramach współpracy z WCIES
- konferencja *Sztuka edukacji. O cyfrowym doświadczaniu kultury*
- 6 wydarzeń organizowanych z instytucjami współpracującymi m.in. z kolektywem ΓALAS, Fundacją STUS, Migraart.waw.pl (Fundacja Strefa WolnoSłowa), Fundacją Ukraiński Dom, Amnesty International Polska i urzędem m.st. Warszawy
- *Włączenie społeczne. Wyzwania i praktyki wobec zaburzeń neuropoznawczych*
- *W rocznicę śmierci prezydenta Gabriela Narutowicza*
- *Dialogi w przestrzeni* – pierwsze spotkanie cyklu

W ramach szerszej współpracy międzydziałowej:

- piknik sąsiedzki na placu Małachowskiego
- prace nad opracowaniem dorobku Krystyny Wojtyny-Drouet
- 9 spotkań warsztatowych w warszawskich aresztach

Udział w konferencjach i zewnętrznych projektach edukacyjnych:

- I Konferencja Pracowników i Pracowniczek Młodzieżowych
- konferencja *Dodajmy uczniom skrzydeł*
- V Spotkanie Sieciujące Praktyczek i Praktyków Edukacji Kulturalnej
- *Muzeum wspólne. Narada obywatelska artystek i artystów*
- NieKongres Kultury
- warsztaty designu spekulatywnego dla kultury *Otwieramy się!*, CSW Zamek Ujazdowski
- polityki młodzieżowe m.st. Warszawy
- pilotażowy program Biura Kultury – koordynacja edukacji kulturalnej w dzielnicy Śródmieście

Podpisane porozumienia:

- Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń
- Instytut Myśli Politycznej im. Gabriela Narutowicza

Podpisane listy intencyjne:

- Wytwórnia Filmów Oświatowych w Łodzi
- Fundacja W Stronę Dialogu

Dział dostępności

Zachęta skupia się przede wszystkim na edukacyjnym podejściu do dostępności, regularnie przygotowując wydarzenia dedykowane osobom z niepełnosprawnościami. Wśród cyklicznych propozycji znajdują się m.in. *Sztuka dostępna z audiodeskrypcją*, *Zachęta miga!*, *Zachęta miga rodzinie!* oraz warsztaty dla dzieci ze spektrum autyzmu i ich rodzin. Te działania zdobyły uznanie stałych uczestników i stale przyciągają nowych odbiorców. Wspólna praca w roku 2024 pozwoliła na rozwój istniejących projektów i rozszerzenie zakresu aktywności.

W 2024 roku zorganizowaliśmy unikatowy *Tour Głuchych w Noc Muzeów*. W ramach tego wydarzenia uczestnicy, prowadzeni przez g/Głuche edukatorki i edukatorów, odwiedzili m.in. wystawę Izabeli Chamczyk *Push & Pull* w Galerii XX1, po której oprowadzała Natalia Siuchta, Muzeum Narodowe w Warszawie, w którym Marek Lasecki zaprezentował tajniki obrazu *Bitwa pod Grunwaldem* Jana Matejki, oraz Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, gdzie Jagoda Cerkiewnik przybliżyła twórczość ukraińskiej artystki Marii Prymaczenko. W Zachęcie Daniel Kotowski oprowadzał po wystawach *Z popiołów* i *Zza gór się słońce wznosi blade*.

Nasze starania koncentrują się na reagowaniu na potrzeby zgłaszane przez różnorodne grupy odbiorców i zapewnianiu im przestrzeni do aktywnego uczestnictwa w kulturze. W ramach tego podejścia realizujemy tłumaczenia na polski język migowy (PJM) oraz audiodeskrypcję na żywo podczas wybranych wykładów, warsztatów, spacerów i performansów, dzięki czemu nasz program staje się coraz bardziej inkluzywny.

Działania nad poszerzeniem programu były rozwijane w ramach projektu *Laboratorium*, rozpoczętego w czerwcu 2024 roku wraz z wystawą *Łzy szczęścia*. Projekt łączył działania artystyczne i badawcze, mające na celu dostosowanie instytucji do potrzeb różnorodnych odbiorców, a także budowanie trwałych relacji z partnerami i społecznościami. W jego ramach przeprowadzono warsztaty, rozmowy i badania, które wskazały kierunki dalszego rozwoju Zachęty jako przestrzeni współpracy i dynamicznego ekosystemu. Współdziałanie z organizacjami takimi jak Fundacja Scholar (*CHĘTNIE w Zachęcie*) czy Stowarzyszenie Mudita (*Wszystkimi zmysłami*), pozwoliła wprowadzić pilotażowy program spotkań dla osób opiekujących się (OOS) oraz osób z niepełnosprawnościami – dzieci i dorosłych. Spotkania te oferują zarówno wsparcie dla OOS, jak i atrakcyjne zajęcia dla dzieci i dorosłych osób z niepełnosprawnościami, przy wsparciu asystentów i wolontariuszy.

We współpracy z Fundacją Juniper zorganizowano także *Empowerment Summer School*, tygodniowe wydarzenie dla dziewczyn i młodych kobiet, promujące równość płci, bezpieczeństwo i rozwój osobisty. Regularne stały się spotkania *Zachęta w drodze* – cykl spotkań dla kobiet w Areszcie Śledczym Warszawa-Grochów, realizowany we współpracy z Fundacją Dom Kultury. Przygotowaliśmy również program edukacyjny dla uczniów i uczennic szkoły I LO Bednarska z klasy międzynarodowej przygotowawczej, dla których język polski jest językiem obcym.

Jesienią Zachęta wzięła udział w obchodach 12. edycji Festiwalu Kultury bez Barrier, świętując 12-lecie Fundacji Kultury bez Barrier i wspólną pracę na rzecz dostępnej kultury. W ramach obchodów odbyły się spotkania *Zaczęło się w 2012...*, będące sentymentalną podróżą do początków działań w stronę dostępności w Zachęcie. Była to okazja do refleksji nad ewolucją form dostępności, wymiany doświadczeń i planowania przyszłych inicjatyw. Działania Zachęty w obszarze dostępności to proces ciągłego doskonalenia, w którym priorytetem jest tworzenie przestrzeni otwartej na potrzeby wszystkich odbiorców i budowanie trwałych relacji opartych na współpracy i wzajemnym szacunku.



Sztuka dostępna z audiodeskrypcją, fot. Emilia Rudzka/archiwum Zachęty



Zachęta miga!, fot. Emilia Rudzka/archiwum Zachęty

DOSTĘPNOŚĆ W LICZBACH

- 10 warsztatów *Zachęta miga!* dla osób g/Głuchych i słabosłyszących
- 10 warsztatów *Zachęta miga rodzinie!* dla rodzin osób g/Głuchych i słabosłyszących
- 7 spotkań *Sztuka dostępna z audiodeskrypcją* dla osób niewidomych i słabowidzących
- 6 oprowadzań i warsztatów dla szkół i placówek specjalnych
- 5 spotkań wytnieniowych *CHĘTNIE w Zachęcie* dla osób opiekujących się dorosłymi osobami w spektrum autyzmu
- 5 spotkań wytnieniowych *Wszystkimi zmysłami* dla osób opiekujących się osobami małoletnimi w spektrum autyzmu
- 1 spacer badawczy w/wokół Zachęty *Safer Cities for Girls* dla osób koloru i osób sojuszników
- 1 spacer badawczy w/wokół Zachęty *Safer Cities for Girls* dla kobiet g/Głuchych
- 7 warsztatów wydobywczych i spotkań sieciujących (osoby z doświadczeniem migracyjnym i uchodźczym, osoby opiekujące się dziećmi z niepełnosprawnościami i dorosłymi osobami w spektrum)
- 2 wizyty studyjne dla studentów wokół tematu dostępności
- 9 spotkań *Zachęta w drodze* – cykl spotkań dla kobiet w z Areszcie Śledczym Warszawa-Grochów
- 13 warsztatów dla uczniów i uczennic szkoły I LO Bednarska z klasy międzynarodowej przygotowawczej, dla których język polski jest językiem obcym
- 3 audiodeskrypcje do prac z kolekcji Zachęty
- 6 audiodeskrypcji do wystaw
- 5 wideoprzewodników w polskim języku migowym do wystaw
- 17 skryptów do materiałów audio (m.in. *Archiwum edukacji*, oprowadzania kuratorskie, dyskusje)
- 2 szkolenia wewnętrzne dotyczące tworzenia opisów alternatywnych
- 8 szkoleń dla pracowników ochrony i informacji, dotyczących pierwszego kontaktu i obsługi widza z niepełnosprawnością

Zadbano też o usługi zapewniające dostęp do 35 wydarzeń w ramach wydarzeń specjalnych towarzyszących programowi Zachęty, we współpracy z działem edukacji oraz Księgarnią Artystyczną.

Dział wydawnictw

Zespół działu wydawnictw zajmuje się opracowaniem redakcyjnym i przygotowaniem do druku oraz udostępnianiem w internecie katalogów, książek, folderów i innych publikacji towarzyszących wystawom, a także niezwiązanych z nimi bezpośrednio książek z serii naukowej, artystycznych i edukacyjnych. Współpracuje z działem komunikacji m.in. przy realizacji kampanii promocyjnych, z działem edukacji przy przygotowaniu materiałów edukacyjnych (m.in. ulotek, plakatów, programów i scenariuszy na warsztaty), z kuratorami i działem realizacji wystaw (teksty i podpisy do prac na wystawach) oraz z rzecznikiem prasowym (materiały prasowe). Uczestniczy też w przygotowaniu materiałów do publikowanego na stronie internetowej galerii Magazynu Zachęta Online, który zastąpił wydawany od 2013 roku papierowy magazyn Zachęta. W ubiegłym roku wydaliśmy książkę towarzyszącą wystawie Open Group *Powtarzajcie za mną II*, prezentowanej w Pawilonie Polskim na 60. Biennale Sztuki w Wenecji (wersja angielska). Zachęta była także współwydawcą książki *Kangór z ołówkiem, pędzlem i nożyczkami* autorstwa Anny Kowalskiej, zawierającej katalog prac na papierze Ewy Kuryluk z lat 1959–1978. Poza tym przygotowaliśmy foldery towarzyszące prezentowanym w Zachęcie wystawom: *Henryk Lula. Ceramika. Sztuka materii* (wersja polsko-angielska); *Katarzyna Krakowiak-Bałka. Czyszczenie Zachęty* (wersja polsko-angielska); *Paradzanow. Chcę minąć swój cień* (wersja polska i angielska); *Historie potencjalne* (wersja polska i angielska) oraz gazetę towarzyszącą wystawie Tomáša Rafy *Obywatele* (wersja polsko-angielska), a także inne druki związane z prezentowanymi wystawami i wydarzeniami, jak partytura choreograficzna Alki Nauman do wystawy *Łzy szczęścia* (wersja polska i angielska) czy folder z programem konferencji *Sztuka edukacji. O cyfrowym doświadczaniu kultury* (wersja polska). Opublikowany został również autorski kalendarz grupy twożywo na rok 2025 *Zachęta na przyszłość 2025*.

Przygotowane zostały także cztery foldery do wystaw w Miejscu Projektów Zachęty. W związku z prowadzoną przez Zachęte polityką otwartości i dostępności nasze publikacje lub teksty z nich (a także tłumaczenia na język angielski tekstów z publikacji wydanych drukiem tylko w wersji polskiej) są udostępniane w formie plików pdf na stronie Zachęty.



Anna Kowalska

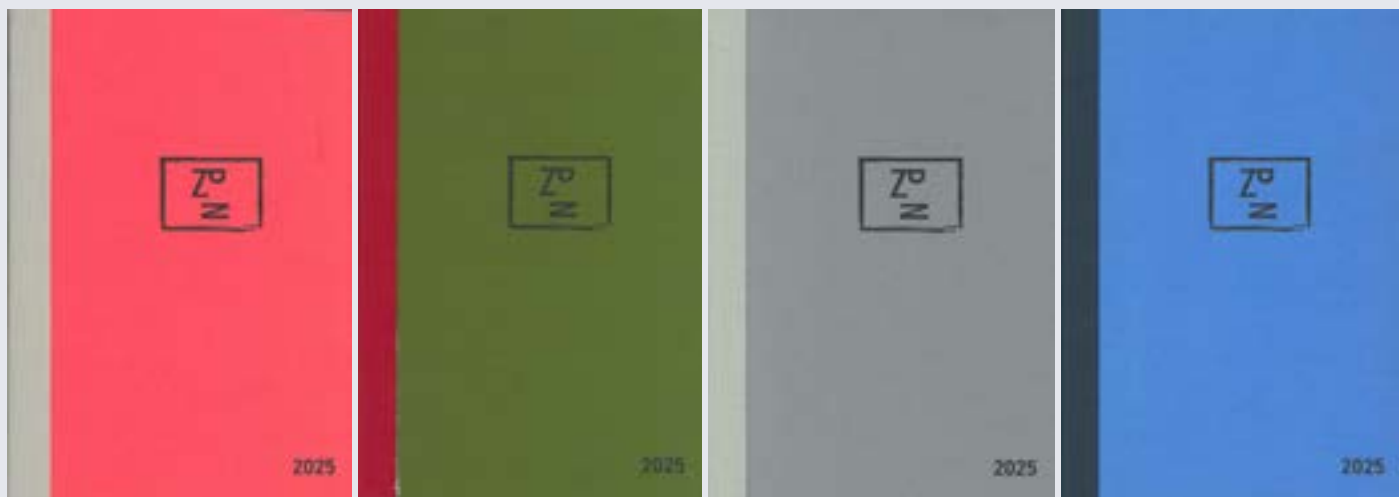
Ewa Kuryluk. *Kangór z ołówkiem, pędzlem i nożyczkami*

KSIAŻKA

projekt graficzny wg koncepcji Ewy Kuryluk: Piotr Antonów

redakcja: Małgorzata Jurkiewicz

wersja językowa polska



Zachęta na przyszłość 2025

KALENDARZ

autorzy: twożywo

WYDAWNICTWA W LICZBACH

katalogi – 9, nakład 4400 egz.

foldery i informatory – 15, nakład 6350 egz.

plakaty – 17, nakład 175 egz.

zaproszenia – 11, nakład 1690 egz., w formie elektronicznej – 4

inne wydawnictwa (kalendarz, pocztówki, ulotki, wizytówki) – 7, nakład 17 400 egz.

Dział komunikacji

W mediach społecznościowych postawiliśmy duży nacisk na filmy wideo z artystami, związane z bieżącymi wystawami, a o ekspozycji prac z kolekcji Zachęty Łzy szczęścia opowiadały osoby z różnych środowisk, m.in. Zofia Krawiec, Mariusz Szczygieł, Kacper Szalecki.

Facebook

obserwatorzy: 123 132
liczba nowych obserwujących: 2771
wyświetlenia: 1 456 319
zasięg: 1 209 551

Instagram

liczba obserwujących: 62 571
liczba nowych obserwujących: 9521
wyświetlenia: 1 616 658
zasięg: 257 431

Strona internetowa galerii – raport z okresu 1.01–12.12.2024

Odwiedzalność i zaangażowanie użytkowników:

- liczba wyświetleń i zdarzeń strony wyniosła w sumie ponad 2,15 miliona w ciągu roku
- całkowita liczba użytkowników strony wyniosła 460 508
-

Pozyskiwanie ruchu:

- media społecznościowe (np. Facebook, Instagram) przyciągnęły łącznie ponad 50 tysięcy nowych użytkowników

Najczęściej odwiedzane strony:

- strona główna Zachęty oraz strony poświęcone poszczególnym wystawom cieszyły się największym zainteresowaniem. Najczęściej odwiedzane to Łzy szczęścia, Jerzy Nowosielski, Henryk Lula. Ceramika. Sztuka materii
- najczęściej odwiedzane podstrony wydarzeń to Katarzyna Krakowiak-Bałka. Czyszczenie Zachęty, niedzielne oprowadzania po aktualnych wystawach oraz konferencji Sztuka edukacji. O cyfrowym doświadczaniu kultury

Kampanie i źródła zewnętrzne:

- największy ruch generowało wyszukiwanie Google (411 tysięcy sesji), a wśród przejść z mediów społecznościowych dominował Facebook

W 2024 roku przygotowaliśmy ponad 90 kampanii e-mailowych oraz zaproszeń, które miały na celu promowanie wystaw, wydarzeń oraz inicjatyw Zachęty.

- **średnia dostarczalność:** 96,21%
- **średnia liczba otwarć:** 37,23%
- **średnia liczba kliknięć:** 4,67%

Najwyższe zaangażowanie widoczne było w kampaniach o tematyce edukacyjnej oraz specjalnych wydarzeniach targetowanych.

Księgarnia Artystyczna

Zespół księgarni skupia się na popularyzacji i sprzedaży publikacji wydanych przez Zachętę, a także tych dotyczących zagadnień szeroko rozumianej sztuki wizualnej.

Spotkania autorskie i promocyjne wydawnictw związanych z aktualnymi wystawami w Zachęcie:

- spotkanie z Krystyną Czerni i Anną Budzałek na temat publikacji poświęconych Jerzemu Nowosielskiemu, frekwencja: 45
- spotkanie promocyjne książki: Timothy Morton, *Mroczna ekologia. Ku logice przyszłego współistnienia*, frekwencja: 50
- *Exposé*, spotkanie z Jackiem Malinowskim, frekwencja: 35
- premiera książki: Tobin Siebers, *Estetyka niepełnosprawności*, frekwencja: 40
- spotkanie promocyjne książki: Aleksandra Kubiak. *Zrobię serce*, frekwencja: 15

Spotkania poza wystawami:

- promocja książki: Józef Wilkoń, *Pani Drozdowa*, spotkanie z autorem, frekwencja: 120
- spotkanie z Sonią Kiszą, autorką książki *Histeria sztuki. Niemy krzyk obrazów*, frekwencja: 70
- premiera książki: Whitney Chadwick, *Artystki i surrealizm*, spotkanie z Anną Arno i Agnieszką Taborską, frekwencja: 60
- promocja książki: Anna Kowalska, Ewa Kuryluk. *Kangór z ołówkiem, pędzlem i nożyczkami*, z udziałem Ewy Kuryluk i Anny Kowalskiej, frekwencja: 60
- premiera książki: Beata Szady, *Polska według Ryszarda Kai*, frekwencja: 35
- spotkanie z Adamem Szusztakiem i Karolem Okrasą, twórcami książki *Ostatnia wieczerza. Deathstyle'owa książka kulinarna*, frekwencja: 30
- spotkanie z Agnieszką Taborską, autorką książki *Spiskowcy wyobraźni. Surrealizm*, frekwencja: 35
- spotkanie z Katarzyną Stanny, autorką książki *Teresa Wilbik i Janusz Stanny w królestwie ilustracji*, frekwencja: 35

Spotkania Klubu Książki w nowej formule:

- Linda Nochlin, *Dlaczego nie było wielkich artystek?*, frekwencja: 35 (online)
- Sonia Kisza, *Histeria sztuki. Niemy krzyk obrazów*
- Katy Hessel, *Historia sztuki bez mężczyzn*

Dodatkowe działania:

- udział w Nocy Księgarń 2024 *Randka w ciemno z książką*
- udział w targach książki architektonicznej BAZARCH
- udział w Warszawskich Targach Sztuki

KSIĘGARNIA W LICZBACH

- sprzedaż publikacji – 2690 egz.
- sprzedaż folderów do bieżących wystaw – 1009 egz.
- sprzedaż pocztówek Zachęty – 7025 egz.
- sprzedaż plakatów – 353 egz.



promocja książki Beaty Szady, fot. Patrycja Kubiak/archiwum Zachęty



promocja książki Katarzyny Stanny, fot. Patrycja Kubiak/archiwum Zachęty

Dział administracji

W 2024 roku realizowaliśmy etap formalny dotyczący planowanych zadań remontowych w latach 2026–2027.

W ramach postępowań przetargowych wyłoniono czterech wykonawców i opracowano:

- wielobranżową dokumentację projektową i techniczną dla zadania *Modernizacja dachu Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie* w zakresie remontu świetlików górnych i dachu, wykonania nowego systemu oddymiania oraz zaciemniania świetlików dolnych w sufitach sal wystawowych (wraz z uzyskaniem pozwolenia na budowę),
- ekspertyzę oraz dokumentację projektową i techniczną dla zadania *Wymiana stolarki okiennej w budynku Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki* (wraz z uzyskaniem pozwolenia na budowę),
- ekspertyzę mikrobiologiczną oraz wielobranżową dokumentację projektową i techniczną dla zadania *Osuszanie budynku Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki* (wraz z uzyskaniem pozwolenia na budowę),
- aktualizację inwentaryzacji architektoniczno-budowlanej wybranych pomieszczeń budynku Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki.

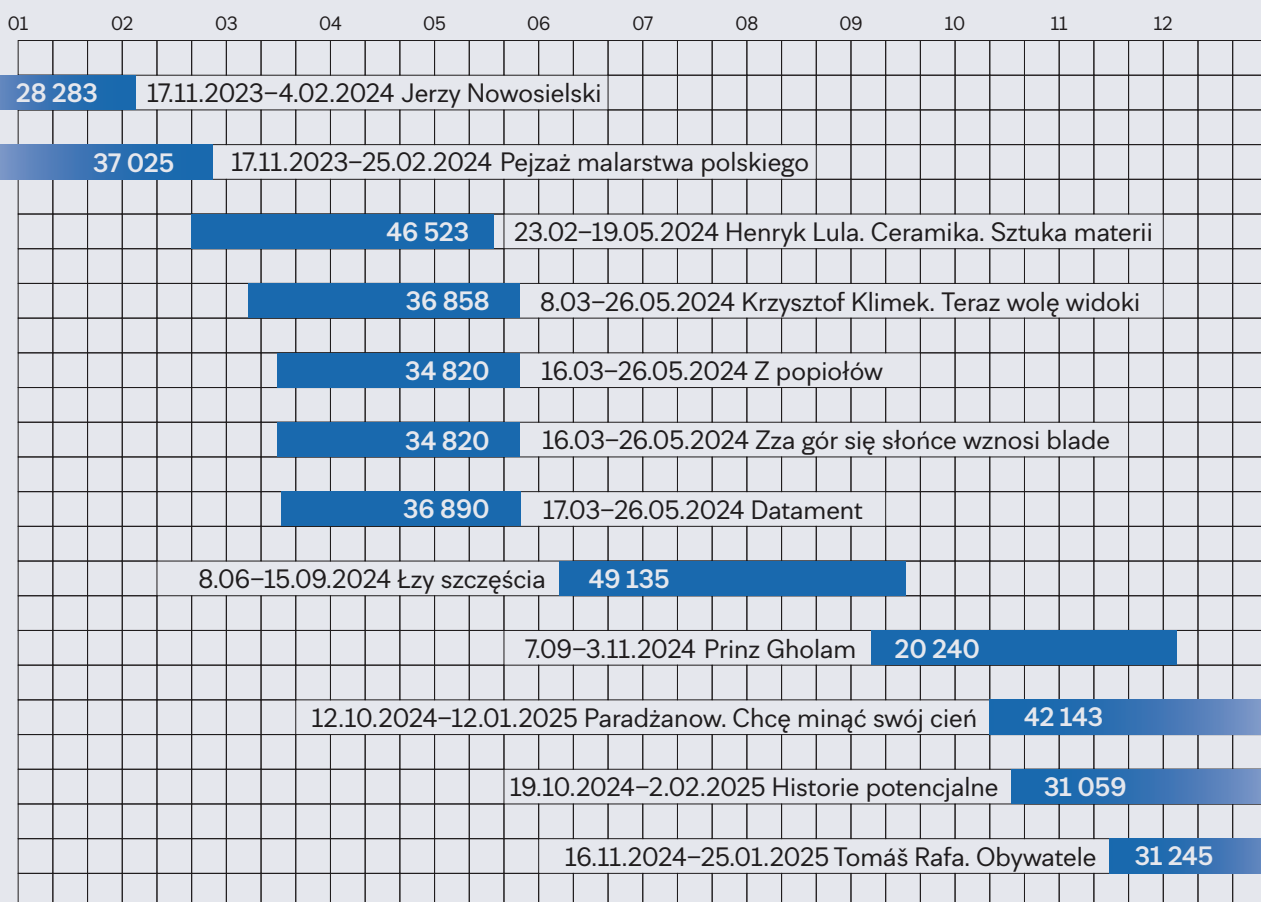
Realizowaliśmy również bieżące prace remontowe.



fot. Piotr Bednarski/archiwum Zachęty

Frekwencja

ZACHĘTA



FREKWENCJA OGÓLNA ZA 2024 ROK: 153 890 OSÓB*

**MIEJSCE
PROJEKTÓW
ZACHĘTY**

29.09.2023–7.01.2024

Marta Zgierska.

Ze wszystkich stron

144

1879

20.04–7.07.2024

Paulina Mirowska. Trofia

1713

1878

25.10.2024–5.01.2025

Małgorzata Niedzielko.

Puste miejsca po radości

948

19.01–7.04.2024

Mikołaj Kowalski, Małgorzata Pawlak.

Nic tu nie ma

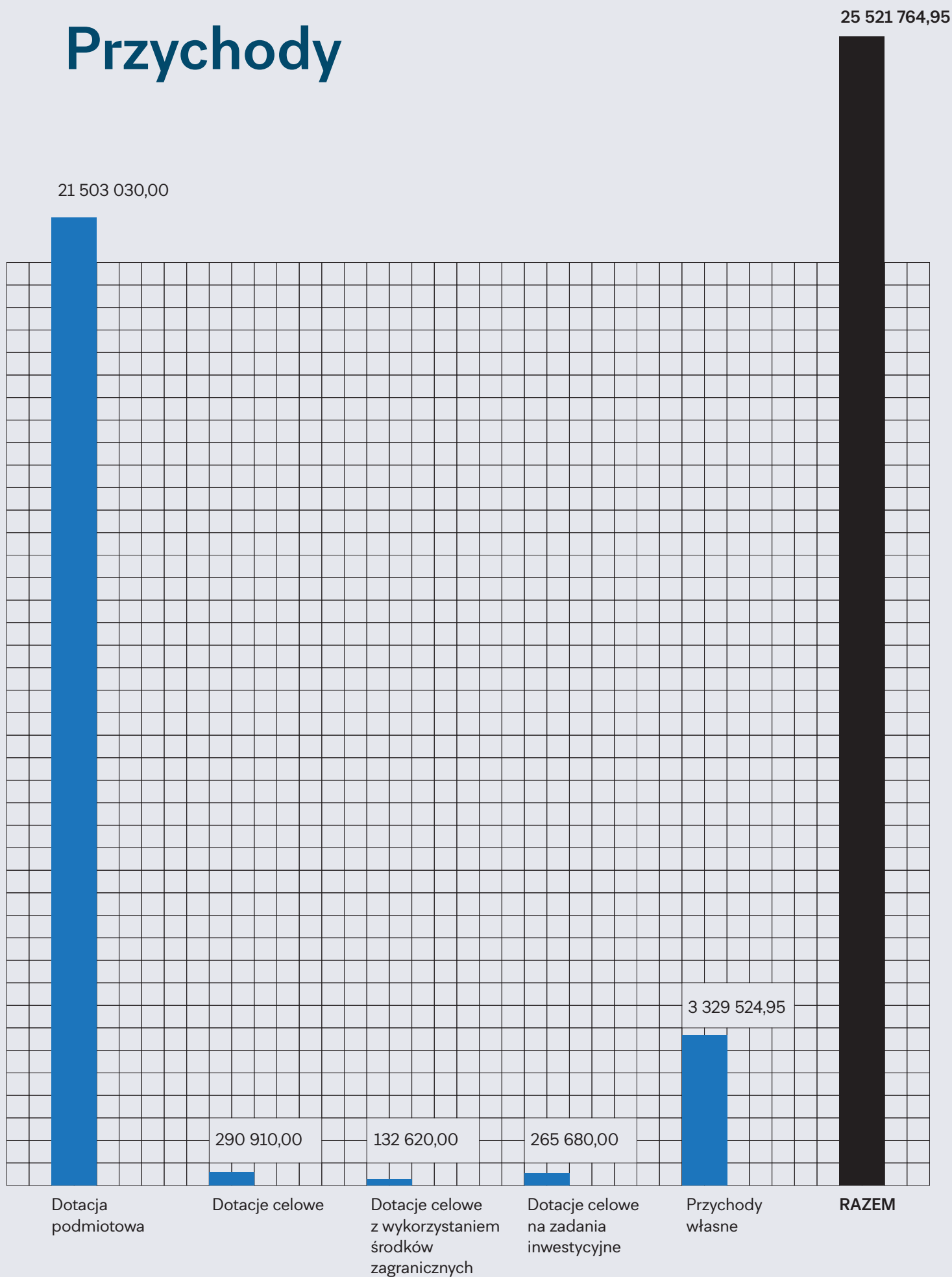
19.07–6.10.2024

Anna Rendecka. Zanikanie

FREKWENCJA OGÓLNA ZA 2024 ROK: 6562 OSÓB*

* Frekwencja ogólna liczona na podstawie liczby sprzedanych biletów i wejść do galerii, przy założeniu, że każda osoba kupująca bilet odwiedziła wszystkie aktualne wystawy.

Przychody



Partnerzy i sponsorzy

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki realizowała projekty artystyczne i edukacyjne dzięki współpracy z licznymi podmiotami prywatnymi i publicznymi. Wśród partnerów znalazły się instytucje kultury, takie jak Instytut Adama Mickiewicza, Instytut Narutowicza, Muzeum Żydowskie we Frankfurcie, Akademia Muzyczna w Poznaniu, Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego we Wrocławiu, Goethe-Institut, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, Fundacja Polsko-Ormiańska, Ambasada Republiki Armenii, Komisarz ds. Diaspory Armenii, Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny, Fundacja W Stronę Dialogu. Współpracowano także z firmami prywatnymi, takimi jak Columbus Private, Dela Art Collection, Krupa Art Collection, Ibis Styles, Tubądzin, Paradyż, Fixafilm, Cisowianka Perlage oraz organizacjami międzynarodowymi, takimi jak DAAD Artists-in-Berlin, Istituto Polacco Roma, Kestner Gesellschaft, Muzeum Siergieja Paradżanowa w Erywanii i Narodowe Centrum Filmowe Gruzji.

Kluczowym partnerem pozostaje Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, które wspierało galerię finansowo i merytorycznie. Ważnym filarem działalności był także program mecenatu firmy ORLEN, zapewniający finansowanie innowacyjnych projektów artystycznych i edukacyjnych. Środki od ORLEN pozwoliły na promocję polskiej sztuki współczesnej i dotarcie do szerokiego grona odbiorców. Dzięki współpracy z różnorodnymi partnerami Zachęta mogła realizować ambitne cele i zwiększyć swoją dostępność, co przyczyniło się do wzmocnienia jej roli na krajowej i międzynarodowej scenie artystycznej.

Zachęta jest jednostką finansowaną przez
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego



**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

Zachętę wspiera



**TOWARZYSTWO
ZACHĘTY SZTUK
PIĘKNYCH**

mecenas Zachęty



sponsor Miejsca Projektów Zachęty

BenQ



Warszawa

lokal Miejsca Projektów Zachęty przy ul. Gałczyńskiego 3 użytkowany dzięki wsparciu

patroni medialni poszczególnych wystaw i wydarzeń w Zachęcie

artinfo.pl

CzasKultury

FILMWEB

**K
MAG**

KINO

not
notes na 6 tygodni

**RYNEK
SZTUKA**
www.rynek sztuki.pl

S Z U M

tokfm

**TVP
KULTURA**

VOGUE

wystawa *Powtarzajcie za mną II* w Pawilonie Polskim na 60. Międzynarodowej Wystawie Sztuki w Wenecji

Udział Polski w 60. Międzynarodowej Wystawie Sztuki w Wenecji finansuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej

partnerzy wystawy



partner medialny



książka dofinansowana w ramach programu DAAD Artists-in-Berlin
program ze środków Federalnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych Niemiec



inauguracja wystawy
sponsorowana przez



patroni medialni



wystawa *Jerzy Nowosielski*

współorganizator



partner wystawy



wystawa *Z popiołów*

partner wystawy



wystawa *Zza gór się słońce wznosi blade*

partner wystawy



patronat honorowy prof. Hanny Kostrzewskiej,
rektor Akademii Muzycznej w Poznaniu



Akademia Muzyczna
im. Ignacego Jana Paderewskiego
w Poznaniu

wystawa *Łzy szczęścia*

partnerzy wystawy



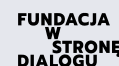
wystawa *Prinz Ghulam*

partnerzy wystawy



wystawa *Tomáš Rafa. Obywatele*

partnerzy wystawy



**wystawa *Gorący świat. Wystawa malarstwa z kolekcji Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki*
w Narodowym Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego we Wrocławiu**

współorganizator



wystawa *Natalia Romik. Kryjówki. Architektura przetrwania* w Jüdisches Museum Frankfurt

współorganizatorzy



wystawa *Paradżanow. Chcę minąć swój cień*

wystawa objęta honorowym patronatem Jego Ekscelencji Alexandra Arzumianiana, Ambasadora Republiki Armenii w Polsce



partnerzy wystawy

specjalne podziękowania dla Narodowego Centrum Filmowego Gruzji



konferencja *Sztuka edukacji. O cyfrowym doświadczaniu kultury*

partnerzy konferencji



opracowanie: zespół Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki
projekt: Piotr Antonów

Raport dostępny na licencji CC BY-SA 4.0
ISBN 978-83-66979-48-2

@ ZACHĘTA W SIECI

Strona główna Zachęty (zacheta.art.pl)
Strona Pawilonu Polskiego w Wenecji (labiennale.art.pl)
E-Księgarnia Artystyczna (zacheta.art.pl/pl/e-sklep)
Konferencja *Sztuka edukacji* (zacheta.art.pl/pl/edukacja/sztuka-edukacji)
Strona Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych (tzsp.art.pl/)
Oficjalny fanpage Zachęty (facebook.com/zacheta)
Grupa Zachęty (facebook.com/groups/zacheta)
Oficjalny fanpage Miejsca Projektów Zachęty (facebook.com/MiejsceProjektowZachety)
Fanpage Księgarni Artystycznej (facebook.com/ZachetaKsiegarniaArtystyczna)
Oficjalny fanpage Pawilonu Polskiego w Wenecji (facebook.com/sztukaedukacijikonferencja)
Fanpage konferencji *Sztuka edukacji* (facebook.com/sztukaedukacijikonferencja)
Fanpage *Zachęta dla nauczycieli* (facebook.com/ZachetaDlaNauczycieli)
Grupa *Zachęta miga!* (facebook.com/groups/282032462692746)
Oficjalny fanpage Zachęty w portalu VKontakte (vk.com/public199462075)
Oficjalny kanał Zachęty w serwisie Instagram (instagram.com/galeria_zacheta)
Oficjalny kanał Miejsca Projektów Zachęty w serwisie Instagram (instagram.com/miejsce_projektow_zachety)
Oficjalny kanał Zachęty na YouTube (youtube.com/channel/UCBKQ7ANtOroswLdjr7OBywg)
Twitter Zachęty (x.com/Zacheta)
Bilety online w serwisie i aplikacji GoOut (goout.net/pl/zacheta-narodowa-galeria-sztuki/vzwnfb/)